

AZ ENSZ ÉS A NATO

Kiadja a
Magyar ENSZ Társaság
2002

A konferenciát és a kiadványt
a Külügyminisztérium
támogatta.

ISBN 963 86322 0 8

Szerkesztette: *Dr. Gömbös Ervin*

A kiadásért felelős:
a Magyar ENSZ Társaság főtitkára
www.menszt.hu
menszt@menszt.hu

Tartalomjegyzék

Rövidítések 5

Előszó 7

Wilfried Gruber: "Az ENSZ szerepe és jövője: egy német perspektíva" 9

Simai Mihály akadémikus: "Versengő együttműködés az euroatlanti térségben: az EU, a NATO és az ENSZ" 19

William J. vanden Heuvel: „Az ENSZ, az Európai Unió és az Egyesült Államok” 27

Dr. Szelei Kiss Gyula: „Az ENSZ és a NATO közötti együttműködés: a nemzetközi jog fejlődése” 41

Prof. Dr. Matus János: „Kollektív biztonság és kollektív védelem – az ENSZ és a NATO együttműködése” 47

Dr. Isaszegi János: "A Magyar Köztársaság, illetve a Magyar Honvédség részvétele az ENSZ, EBESZ, MFO és NATO vezette válságkezelésekben" 55

Rövidítések

ARRC	ACE (Allied Command Europe) Rapid Reaction Corps (Szövetséges Európai Parancsnokság Gyorsreagálású Alakulata)
EBESZ	Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (Organization for Security and Cooperation in Europe - OSCE)
ECOWAS	Economic Community of West African States (Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége)
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete (United Nations Organization)
EOKA	1955-ben alakult ciprusi görög függetlenségi mozgalom
EU	Európai Unió
HM	Honvédelmi Minisztérium
HM NMEF	HM Nemzetközi és Multinacionális Együttműködési Főosztály
HUNCON	HUNGarian CONtingence (Magyar Kontingens)
HVK	Honvéd Vezérkar
HVK VKF H	vezérkarfőnök-helyettes
IFOR	Implementation Force (Végrehajtó Erő)
IMF	International Monetary Fund (Nemzetközi Valutaalap)
ISAF	International Security Assistance Force (Nemzetközi Biztonsági Támogató Erő)
ISB	Intermediate Staging Base (közbenső állomásozó bázis)
KFOR	Kosovo Force (Koszovó Erő)
KÜM	Külügyminisztérium
MEL	Megelőző Egészségügyi Labor
MFO	Multinational Force and Observers (Többnemzetiségű Erők és Megfigyelők)
MH	Magyar Honvédség
MH ÓBK	Őr és Biztosító Kontingens
MH ÓBSZ	Őr és Biztosító Szakasz
MH ÖHK	Összhaderőnemi Hadműveleti Központ
MHPK	Magyar Honvédség Parancsnoka
MIK – ÖHK	Műveletirányító Központ - Összhaderőnemi Hadműveleti Központ
MK	Magyar Köztársaság

MMK	Magyar Műszaki Kontingens
MNB-N	Multi-National Brigade - North (Multinacionális Dandár - Észak)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Észak-atlanti Szövetség)
NATO SOFA	Status of Forces Agreements (Fegyveres Erők Státuszával foglalkozó (jogi) Egyezmények)
OAS	Organization of American States (Amerikai Államok Szervezete)
OAU	Organization of African Unity (Afrikai Egységsszervezet)
OECD	Organisation of Economic Co-operation and Development (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet - EBESZ)
OGY	Országgyűlés
SFOR	Stabilisation Force (Stabilizációs Erő)
SFOR MSU	Multinational Special Unit (Többnemzetiségű Különleges Erő)
TÜP	Transzatlanti Üzleti Párbeszéd
UCK	Koszovói Felszabadítási Hadsereg
UNDP	United Nations Development Programme (ENSZ Fejlesztési Programja)
UNFICYP	United Nations Peace-keeping Force in Cyprus (ENSZ Ciprusi Békfenntartó Hadereje)
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon (ENSZ Libanoni Ideiglenes Hadereje)
UNIKOM	United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission (ENSZ Irak-Kuvaiti Megfigyelő Missziója)
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo (ENSZ Koszovói Missziója)
UNMOGIP	United Nations Military Observer Group in India and Pakistan (ENSZ Katonai Megfigyelő Csoportja Indiában és Pakisztánban)
UNOMIG	United Nations Observer Mission in Georgia (ENSZ Megfigyelő Missziója Grúziában)
UNPROFOR	United Nations Protection Force (ENSZ Védelmi Hadereje)
USA	United States of America (Amerikai Egyesült Államok)
VKF	vezérkarfőnök
WEU	Western European Union (Nyugat-európai Unió)
WHO	World Health Organization (Egészségügyi Világszervezet)
WTO	World Trade Organization (Kereskedelmi Világszervezet)

Előszó

A nemzetközi béke és biztonság megteremtése és fenntartása érdekében az ENSZ fokozottan kooperál regionális szervezetekkel is az Alapokmány regionális megállapodásokkal foglalkozó VIII. fejezete értelmében. E fejezet elismeri regionális megállapodások és szervezetek fennállását, feltéve, ha azok és tevékenységük az ENSZ céljaival és elveivel összhangban állnak. Az Alapokmány arra ösztönzi az ilyen megállapodásokban és szervezetekben részt vevő ENSZ-tagállamokat, hogy a helyi jellegű viszályokat e megállapodások és szervezetek útján békés úton rendezzék, mielőtt azokat a Biztonsági Tanács elé terjesztenék. A Biztonsági Tanács az ily módon történő rendezés kialakulását támogatni fogja. Az ilyen jellegű tevékenységekről azonban a Biztonsági Tanácsot állandóan és kimerítően tájékoztatni kell.

A Biztonsági Tanács az általa elrendelt kényszer-szabályok foganatosítása során megfelelő esetben a regionális megállapodásokat és szervezeteket fel fogja használni. A regionális megállapodások vagy szervezetek útján történő kényszerítő eljárás mindazonáltal csak a Biztonsági Tanács felhatalmazásával foganatosítható. (Kivételt képeznek ez alól az Alapokmány szerinti "ellenséges államok" elleni, a második világháború folyamányaképpen foganatosított vagy engedélyezett műveletek.)

Az ENSZ szorosan együttműködött az Amerikai Államok Szervezetével (OAS) Haitin, az Európai Unióval a volt Jugoszláviában, a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségével (ECOWAS) Libériában és Sierra Leonében, és az Afrikai Egységsszervezettel (OAU) Nyugat-Szaharában, a Nagy Tavak régiójában, Sierra Leonében, valamint Etiópiában és Eritreában. Az ENSZ katonai megfigyelői együttműködtek regionális szervezetek békefenntartóival Libériában, Sierra Leonében, Grúziában és Tádzsikisztánban. A volt Jugoszláviában az ENSZ olyan területeken működött együtt az Európa Tanáccsal és az EBESZ-szel, mint az emberi jogok, választási segítségnyújtás, béketeremtés és gazdasági fejlesztés. A koszovói összetett misszió összehozta az ENSZ-t az Európai Unióval és az EBESZ-szel.

Jól ismert, hogy az ENSZ szerepét az utóbbi időben az Egyesült Államok Európához való viszonyának összefüggésében vitatják. Érdekes vita van az Atlanti óceán mindkét partján a NATO jövőjével kapcsolatban is. A Magyar ENSZ Társaság e vitához kívánt hozzájárulni a 2002. október 28-án általa rendezett, "Az ENSZ és a NATO" című konferenciával,

amelyet mind anyagi, mind egyéb vonatkozásban támogatott a Külügyminisztérium. A konferencia résztvevői és szervezői ezúton is köszönetüket fejezik ki a Külügyminisztérium vezetőinek és a konferenciát közvetlenül is segítő diplomatáknak.

A konferencia – amelyen *Hollai Imre* ny. nagykövet, a Társaság alelnöke elnökölt - nyitóelőadását *Őexcellenciája Wilfried Gruber* úr, a Német Szövetségi Köztársaság budapesti nagykövete tartotta. Előadásában három kérdéssel foglalkozott: (1) Mi a német nézet az ENSZ szerepéről és fő feladatairól ennek a századnak az elején? (2) Hogyan látják Németországban a NATO és az ENSZ közötti kapcsolatot? és (3) Mi Németország sajátos hozzájárulása az ENSZ munkájához és működéséhez? *Simai Mihály akadémikus* előadásának célja annak megvilágítása volt, hogy az Európai Unió és az USA viszonyának alakulása, a NATO átalakulása hogyan hat Európa többi részére és az Egyesült Nemzetek szervezetére. Bemutatta és elemezte az új euroatlanti biztonsági viszonyokat, a versengő együttműködés gazdasági dimenzióját, valamint azt, hogy a civil társadalom hogyan kezeli ezeket a kapcsolatokat. Részletesen beszélt az euroatlanti térség és az ENSZ viszonyáról is. *William J. vanden Heuvel* (USA), nagykövet, az ENSZ Társaságok Világszövetsége alelnökének az előadása – amelyet a szerző távollétében röviden ismertettek a konferencián - az ENSZ, az Európai Unió és az USA kapcsolatrendszeréről szólt. Elemezte Amerika viszonyát az ENSZ-hez, az ENSZ békefenntartó és béketeremtő tevékenységét, valamint az Európai Unió szerepvállalását a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában. Röviden foglalkozott az iraki helyzettel is. *Szelei Kiss Gyula* külügyi fősztályvezető a nemzetközi jog fejlődését vizsgálta az ENSZ és a NATO közötti együttműködés tükrében az ENSZ Alapokmányából és a Washingtoni Szerződésből kiindulva. Vázolta azokat a területeket, amelyeken a jövőben az ENSZ és a NATO közötti együttműködés újra megjelenhet. *Matus János professzor* a kollektív biztonság és kollektív védelem kérdéseit feszegette történelmi és elméleti megfontolások alapján, az ENSZ és a NATO viszonyának tükrében, idézve számos nemzetközileg ismert szakértő gondolatait. *Isaszegi János* dandártábornok a béketámogató műveletek ismertetése után a Magyar Honvédség szerepvállalását mutatta be a világ békéjének és biztonságának megteremtésében.

Meggyőződésem, hogy e kötet sok értékes gondolattal, esetenként pedig új ismeretekkel járul hozzá az ENSZ és a NATO közötti kapcsolatrendszeréről napjainkban folyó vitához.

A szerkesztő

Wilfried Gruber¹: "Az ENSZ szerepe és jövője: egy német perspektíva"

Hölgyeim és Uraim!

Nagy megtiszteltetés és kitüntetés számomra, hogy részt vehetek "Az ENSZ és a NATO" című konferenciájukon. Az Önök társasága a legfontosabb olyan szervezet, amely amellet a feladat mellett kötelezi el magát, hogy az ENSZ munkáját támogassa, és a közvélemény ezzel kapcsolatos tudatosságát fokozza. Teljes szívemből gratulálok vállalkozásukhoz, és sok sikert kívánok.

Dr. Gömbös arra kért, hogy tanácskozásukon tartsak előadást "Az ENSZ szerepe és jövője: a német perspektíva" címmel. Gondolataimat három kérdés köré csoportosítom:

- Először: Mi a német nézet az ENSZ szerepéről és fő feladatairól e század elején?
- Másodsor: Hogyan látjuk mi Németországban a NATO és az ENSZ közötti kapcsolatot?
- Harmadsor: Mi Németország különleges hozzájárulása az ENSZ munkájához és működéséhez?

Mielőtt azonban ezekkel a kérdésekkel foglalkozom, szeretnék két megjegyzést tenni. Amit ma előadok, azok a személyes gondolataim. Lehet, hogy nem minden részletükben tükrözik kormányom hivatalos álláspontját. Azt is meg kell említenem, hogy nem vagyok az ENSZ-ügyek specialistája. Szakmai életem harminc éve során a német külszolgálatban soha nem szolgáltam New Yorkban vagy Genfben. Az utóbbi húsz évben szakmai tapasztalataim inkább az európai biztonság kérdéseire kapcsolódtak, még pontosabban a leszereléshez és a fegyverzetellenőrzéshez Európában, a NATO-ban és a Balkánon. Ezzel a háttérrel vannak bizonyos tapasztalataim azzal a témával kapcsolatban, amely a mai találkozó középpontjában áll, nevezetesen az ENSZ és a NATO közötti kapcsolat.

---

¹ Öe. Wilfried Gruber a Német Szövetségi Köztársaság budapesti nagykövete.

Most, minden további nélkül, hadd foglalkozzam az első kérdéssel. Mit tartunk mi Németországban az ENSZ szerepének és főbb feladatainak az elkövetkező években?

Olyan hallgatóság előtt, mint az Önöké, teljesen felesleges² lenne idézni az ENSZ Alapokmányát. Mégis érdemes lenne a jogászok vagy a történészek tanácsát megfogadni és a “forráskiadványhoz” fordulni, és megnézni az eredeti dokumentumokat. Valóban, az Alapokmány 1. cikkelye az ENSZ céljairól napjainkban is ugyanolyan időszerű és helyénvaló, mint amikor 57 évvel ezelőtt megfogalmazták. Az Alapokmánynak ez a cikkelye három fő feladatot határoz meg:

Amikor Joschka Fischer külügyminiszter ez év márciusában az Önök német testvértársaságánál, annak 50. évfordulóján előadást tartott, erről a három célról beszélt, amelyek az ENSZ tevékenységének középpontjában állnak: a béke, az ökológiailag és szociálisan igazságos fejlődés, valamint a szabadság és az emberi jogok előmozdítása.

2001. szeptember 11. óta a béke és biztonság kérdése teljesen új megvilágításba került. A béke és biztonság fenntartása ma magába foglalja a terrorizmus elleni harc feladatát is. E célból kétoldalú stratégiára van szükség. Először is a terrorizmus ellen rendőri és katonai intézkedésekkel kell harcolni. Másrészt a terrorizmus elleni harc kudarcra lenne ítélve, ha ugyanakkor nem oldaná meg azokat a politikai és szociális konfliktusokat, amelyek a terrorizmus táptalaját adják. Ebben az értelemben a regionális konfliktusokkal való foglalkozás és azok megoldása az ENSZ napirendjének még nagyobb jelentőségű részévé vált. Az ENSZ-nek világszerte még aktívabban kell foglalkoznia a konfliktusokkal. Csak a főbb feszültséggócokat említem: Koreai félsziget, Kasmír, a Közel- és Közép-Kelet, a Kaukázus, a Nagy Tavak Vidéke és Kongó Közép-Afrikában. Németország teljes mértékben támogatja Kofi Annan fáradozását az ENSZ aktív szerepvállalásáért a konfliktus-megelőzésben és valamennyi nemzetközi erőfeszítésben, amelyek a nemzetközi viták megoldására irányulnak, mielőtt azok nyílt összeütközésekké és az erő alkalmazásává eszkalálódnak. Sajnos a konfliktus-megelőzés nem lesz mindig sikeres. Az ENSZ-t továbbra is felkérjük, hogy járuljon hozzá a nemzetközi béke és biztonság helyreállításához olyan esetekben, amikor már erőt használtak. A békefenntartó és béketeremtő műveletek változatlanul az ENSZ

---

² Az eredeti beszédben az alábbi angol közmondás hangzott el: olyan lenne, mint szemet szállítani Newcastle-be, jelentése teljesen felesleges

tevékenységének fő területei lesznek. Ebben az összefüggésben Németország üdvözölte a Brahimi jelentést és annak javaslatait az ENSZ képességének javítására ilyen műveletek végzésére. Egy másik terület, ahol az ENSZ-t felkérjük vezető szerep betöltésére, a tömegpusztító fegyverek elterjedése megszüntetésének fokozott igénye, legyenek azok nukleáris, vegyi vagy biológiai fegyverek. Ebben a pillanatban ez a cél Szaddám Huszein Irakjával kapcsolatban.

A globális kooperatív biztonsági rendszer megteremtésében az ENSZ központi szerepét hangoztatva, Németország mindig a biztonság széleskörű koncepciójából indult ki. A kooperatív biztonság kialakításának magában kell foglalnia a nemzetközi stabilitást veszélyeztető különféle problémák, mint például a népességnövekedés, éghajlatváltozás, a természetes környezet pusztítása, a tömeges szegénység valamint az Észak és a Dél közötti jóléti szakadék, a járványos betegségek és az úgynevezett hanyatló államokból eredő veszélyek kezelésére irányuló erőfeszítéseket. Átfogó tagsága és széles körű felelőssége miatt az ENSZ és szakosított intézményei valamennyi arra irányuló erőfeszítés élvonalában kell, hogy legyenek, amelyek arra irányulnak, hogy a globalizációt olyan folyamattá alakítsák, amely az emberiség egésze számára hasznos, és nem csak a nyugati országok kiváltságos kevesei számára.

A stabil kooperatív biztonság kialakítására vonatkozó bármely politikának nélkülözhetetlen része kell, hogy legyen az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelme. A terrorizmus elleni szükséges harcot nem szabad ürügyként felhasználni az emberi jogok megsértésének megengedésére.

Ebben a tekintetben Németországnak az a szilárd meggyőződése, hogy a globalizáció folyamatát a nemzetközi jogi normák kialakításának és érvényesítésének kell kísérnie. Ennek szellemében Németország jelentős támogatója volt és marad a nemzetközi büntető bíróság felállítására irányuló projektnek.

Most hadd térjek rá a második kérdésre, amely szintén a mai napirendjük középpontjában áll: Hogyan látjuk Németországban az ENSZ és NATO közötti kapcsolatot? Engedjék meg, hogy három különböző szempontból foglalkozzam ezzel a kérdéssel – történelmileg, fogalmilag és végezetül a gyakorlati politika nézőpontjából.

A Washingtoni Szerződés szerkesztői nagy gondot fordítottak arra, hogy az Észak Atlanti Szövetség alapító törvénye teljes összhangban legyen az ENSZ Alapokmányával. Valóban, a Washingtoni Szerződés számos cikkelye kifejezetten hivatkozik a tagországoknak az ENSZ Alapokmánya szerinti kötelezettségeire. Gyakorlatilag azonban a hidegháború egész időszaka alatt alig volt bármilyen kapcsolat az ENSZ és a NATO között. Ez csak a kelet-nyugati rivalizálás végén, 1990-ben változott meg, valamint a nemzetközi közösségnek a volt Jugoszláviában az egymást követő válságok kezelésében való részvételének következtében.

1992-től kezdődően a NATO részvételének az ENSZ égisze alatt végrehajtott béke erőfeszítésekkel történő koordinálása érdekében megegyezéseket dolgoztak ki. Például 1993-ban a NATO Tavaszai Miniszteri Tanácsa úgy döntött, hogy NATO repülőgépek úgynevezett (zárt) szoros légi támogatást nyújtanak a Boszniában szárazföldön felvonultatott, a nem létező tűzszünet betartásáért reménytelen erőfeszítéseket tevő UNPROFOR békefenntartó csapatoknak,

Ezt az együttműködést magasabb szintre emelték 1995-ben, amikor NATO repülőgépek támadták meg a Szerb Köztársaság tüzérségi pozícióit és más célpontokat, az ENSZ békefenntartók megvédése érdekében, valamint a célból, hogy megállítsák a Szerb Köztársasági Erők támadó akcióját. Tragikus módon ez a beavatkozás túl későn jött, hogy megakadályozza a tömegmészárlást Srebrenicában. A Daytoni Egyezmény megkötése után a NATO és az ENSZ párhuzamos erőket vonultatott fel a nemzetközi közösség úgynevezett magas rangú képviselőjének általános koordinációja alatt. A NATO viszonylag nagy katonai erőket biztosított először IFOR, majd SFOR néven, míg az ENSZ Bosznia-Hercegovinában felvonultatva az ENSZ Nemzetközi Rendőri Különítményét.

Amikor az összecsapások fokozódtak 1998 őszén és 1999 telén Koszovóban egyrészt az albán népesség és az úgynevezett UCK, másrészt a Milosevics által ellenőrzött szerb rendőrség és a jugoszláv hadsereg között, az ENSZ nem volt képes mást nyújtani, mint a kemény Biztonsági Tanácsi határozatokat. Azonban ezeknek nem sikerült visszatartaniuk Milosevicset elnyomó akcióitól Koszovóban. Végül a NATO beavatkozott légierőjével, hogy Milosevicset megállítsa. A NATO így biztonsági tanácsi határozat nélkül folytatta tevékenységét, amely lehetővé tette volna ezt számára. Hogy jogi szempontból ezt hogyan kell értékelni, az ellentmondásos volt. Hamarosan visszatérek ehhez. Azonban a koszovói dráma kifejlődésében a

következő lépést, nevezetesen a NATO légitámadásainak a befejezését, a Szövetség és az ENSZ közötti szoros együttműködés tette lehetővé, a Biztonsági Tanács 1999. júniusában elfogadott 1244-es határozatával. Azóta a NATO és az ENSZ kéz a kézben együtt dolgozik Koszovóban közös vállalkozásban a béke fenntartása érdekében ebben a tartományban, átalakítva azt egy majdnem ENSZ védnökség alatt álló területté. A stabilitást újra helyreállították Koszovóban az UNMIK nevű nagy civil ENSZ-misszió és a NATO KFOR csapatai együttes jelenléte révén. Összefoglalva az ENSZ-NATO együttműködést az elmúlt tíz évben, egy olyan minta észlelhető, amely az elmúlt három évben kezdetben a NATO-nak egy meglehetősen kiegészítő szerepétől a teljes körű partnerségéhez vezet.

Ez a fejlődést egy igazi koncepcionális előrelépés kísérte. Amikor a NATO-nak a békefenntartó műveletekben való részvételéhez az első mandátumot kidolgozták, a NATO tagok – különösen Franciaország és Nagy Britannia – gondosan ügyeltek annak biztosítására, hogy egy ilyen NATO felvonulás csak az ENSZ Biztonsági Tanácsának fennhatósága alatt történhessen. Németország nagyon ügyelt arra, hogy világossá tegye, bármilyen NATO békefenntartó műveletet az ENSZ Biztonsági Tanácsának kell elrendelnie. Valóban, Németország szilárd meggyőződése, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa az egyetlen olyan nemzetközi testület, amely jogosult arra, hogy az erő alkalmazását törvényesítse bármilyen más célra, mint az önvédelem. Az a nézet azonban, hogy a Biztonsági Tanács az egyetlen testület a világon, amely törvényesíteni tudja az erő alkalmazását az önvédelmen túl, nagy nyomás alá került, amikor a válság Koszovóban kibontakozott, és a NATO tervezni kezdte légi hadműveleteit Milosevics Jugoszláviája ellen.

Ezzel az előadással összefüggésben nem lehetséges az ENSZ Biztonsági Tanácsának mandátuma nélkül a NATO Jugoszlávia elleni légi műveleteinek jogi bonyolultságát részletesebben megvizsgálnom. Valójában a NATO-nak nem sikerült elfogadnia egy közös álláspontot akciójának jogi megalapozottságát illetően. Mindeddig nyitott kérdés marad, vajon a NATO Jugoszlávia elleni légi művelete kivételes eset volt-e az igen különleges politikai konstelláció miatt, amely arra készítette a nyugati hatalmakat, hogy cselekedjenek Milosevics ellen a humanitárius katasztrófa megakadályozása érdekében, vagy ez fordulópontra volt egy új korszak bevezetésére, ahol a humanitárius beavatkozás vagy más intervenciók a Biztonsági Tanács mandátuma nélkül törvényesnek tekintendők. Ezzel összefüggésben a német álláspont nagyon világos: jóllehet ez az akció kivételes volt, Joschka

Fischer 1999. szeptemberében például, amikor az 54. Közgyűlésen beszélt, világosan kijelentette, hogy a NATO légi beavatkozása nem jelenthet precedenst a hasonló jövőbeni akciókra nézve. Hozzá kell tennem, hogy ez nemcsak a német álláspont, hanem a jelenlegi NATO főtitkáré is. Hadd idézzem Lord Robertson: “Koszovó nem jelentette, hogy a NATO átváltozott az egyetemes értékek keresztes vitézév. Valamennyi nemzetünk becsben tartja a kiszámítható nemzetközi rendet.”

A jogi viták ellenére az elmúlt években jelentős fejlődés tanúi voltunk a NATO és az ENSZ szerepmegosztását illetően a békefenntartó műveletekben. Némileg leegyszerűsítve, kapcsolatuk oszcillál két ellentét között: egyrészt a verseny és a rivalizálás a két szervezet között; másrészt kölcsönös támogatás és megerősítés. A gyakorlati politikai élet valóságában nekem úgy tűnik, hogy a kettő közötti kapcsolat a hullámzó prioritások tárgya marad, és döntések születnek a változó helyzetekre történő reagálásban. A nagyhatalmak, különösen a Biztonsági Tanács állandó tagjai arra törekednek, hogy használják és kihasználják mindkét szervezetet, amint úgy látják, hogy megfelel politikai céljaik elérésének. Ez elvezethet mindkét szervezet szerepében és kölcsönös kapcsolatukban történő eltolódáshoz. Német szemszögből nézve mi szeretnénk a lehető legjobban megvalósítani az igazán kölcsönös megerősítés eszményképét, és a két intézmény saját erősségének és sajátosságának jó célra történő használatát.

Már most előrelátható, hogy ez a vita folytatódik, különös tekintettel az iraki válság további alakulására. Amerikai barátaink és szövetségeseink továbbra is sürgetik a NATO-t, hogy tekintszen az európai területre vonatkozó kötelezettségén túl, és foglalkozzon “a területen kívüliekkel” is – és ezt, ha szükséges, az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazása nélkül tegye. Úgy gondolom, hogy mi Németországban változatlanul meglehetősen vonakodunk egyetérteni egy ilyen fejleménnyel.

Most hadd térjek rá az utolsó kérdésemre: Mi Németország hozzájárulása ma az ENSZ-hez, mit várhatunk a jövőbeni fejlődését illetően?

1990. október 3-án, a német egyesítés napján, Kohl kancellár üzenetet küldött valamennyi olyan ország kormányának, amelyekkel Németország diplomáciai kapcsolatban volt. Ebben az üzenetben azt mondta: a Németországi Szövetségi Köztársaság hozzájárul ahhoz, hogy az ENSZ betölthesse nélkülözhetetlen szerepét egy békés világ megteremtésében és a globális kihívások kezelésében. Miután Németország visszanyerte egységét

teljes szuverenitással, a Németországi Szövetségi Köztársaság kész részt venni, beleértve fegyveres erők felvonultatását is, a béke fenntartását és újra történő megteremtését célzó ENSZ-műveletekben. Ez a bejelentés teljesen új elmozdulás volt. Addig a békefenntartásban való részvétel tabu volt Németországban. Még az egyesítés után is jelentős belső politikai és jogi vitát váltott ki a békefenntartó műveletekben való részvétel alkotmányossági alapjainak tisztázása, valamint a szükséges hazai politikai támogatás megteremtése ilyen műveletekhez. 1994-ben Alkotmánybíróságunk mérföldkő jelentőségű döntése megteremtette az alapját kormányunk és parlamentünk azt követő döntésének Németország részvételét illetően a nemzetközi válságkezelésben és béketámogató műveletekben. Azóta fegyveres erőink növekvő mértékben vesznek részt békefenntartó műveletekben külföldön. Részvételünk fő területe természetesen a Balkán volt, Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, és legutóbb Macedóniában.

Ez a három misszió a NATO vezette műveletek része volt, azonban mindhárom az ENSZ kifejezett jóváhagyása mellett történt. Azonban a német békefenntartó egységek felvonultatása már nem korlátozódik Európára. Erőink Kelet-Timortól, Grúziától, Afganisztántól Kuvaitig és Afrika szarváig vettek részt missziókban. Ha összeadják a jelenlegi műveletekben résztvevő katonák számát, a Német Fegyveres Erőknek közel 10000 tagja vesz részt jelenleg ENSZ vezette vagy az ENSZ által felhatalmazott békefenntartó missziókban.

A béketámogató műveletekben való részvételünk azonban nem korlátozódik katonai személyzetre. Fokozottan járulunk hozzá rendőrökkel és polgári személyzettel is az ENSZ missziókhöz. Hadd említsem meg az UNMIK-et, ahol jelen pillanatban Németország adja a misszió főnökét. A legutóbbi időnkig német diplomata vezette az ENSZ misszióját Grúziában is, aki fel volt hatalmazva az abháziai békefelügyelettel is.

Németország az ENSZ egyik fő pénzügyi támogatója is. A költségvetési hozzájárulása a harmadik legnagyobb az Egyesült Államok és Japán után. Németország a fejlesztési együttműködés területén is jelentős szerepet játszik a fejlesztés területén működő olyan szakosított ENSZ intézmények pénzügyi támogatása révén, mint például az UNDP, WHO és a Világélelmészeti Program.

Nézetünk szerint legfontosabb hozzájárulásunk az ENSZ tevékenységéhez, amit országunk megkíván tenni, az az elkötelezettségünk a

multilateralizmus mellett, és az az elhatározásunk, hogy a globális problémákat az ENSZ égisze alatt kezeljük. Országunk támogatni kívánja a nemzetközi viták rendezését és a globális problémák megoldását. Készek vagyunk aktív szerepet játszani az ENSZ intézményeiben, és vállaljuk az ezzel kapcsolatos kötelezettségeket. Ebben a szellemben klívánja Németország ellátni feladatait az elkövetkező két évben, 2003-ban és 2004-ben, mint a Biztonsági Tanács nem állandó tagja.

A legutóbb elfogadott koalíciós megállapodás teremtette meg az alapját az új német szövetségi kormány azon ismételt hangoztatott nézetének, hogy az Európai Unió kapjon állandó tagságot a Biztonsági Tanácsban. Ameddig ez nem érhető el, addig Németország jelöltnek tekinti magát a Biztonsági Tanács állandó tagságára, és küzdeni fog azért, hogy a Biztonsági Tanács reformjáról folyamatban lévő vita ezt eredményezze.

Hölgyeim és Uraim!

Megjegyzéseimet hadd fejezzem be annak a kérdésnek a felvetésével, vajon a most ismertetett nézetek esetleg nem eléggé markánsak, vagy nem naivak-e? Ezt a kérdést egy provokatív cikk kérdezteti velem, amelyet egy amerikai konzervatív politológus, Robert Kagan publikált nemrég a "Policy Review"-ben a „Hatalom és gyengeség” címmel. Ott Kagan ezt írta: "A hatalom valamennyi fontos kérdésében – a hatalom határfoka, a hatalom erkölcsössége, a hatalom kívánatosága kérdésében – az amerikai és az európai perspektívák távolodnak egymástól. Európa – és itt Kagan nyilvánvalóan Németországra hivatkozik – elfordul a hatalomtól, vagy egy kicsit másképp fogalmazva, a hatalom mögé mozdul a törvények és szabályok, valamint a transznacionális tárgyalások és együttműködés önálló világába. A béke és a viszonylagos haladás történelem utáni paradicsomába lép, amely Kant „Örök békéjének” a megvalósítását jelentené. Az Egyesült Államok időközben a történelem mocsarában maradt, a hatalmat egy anarchikus Hobbes-féle világban gyakorolja, ahol a nemzetközi törvények és szabályok megbízhatatlanok, és ahol az igazi biztonság, valamint a liberális rend védelme és előbbre vitele még mindig a katonai hatalom birtoklásától és használatától függ."

Az Önöknek bemutatott, az ENSZ-re vonatkozó nézetek lehetnek-e a Kagan által kifigurázott, vágynak a következményei, amelyek figyelmen kívül hagyják a nemzetközi politikai élet kemény tényeit? Nem hiszem. Meg vagyok győződve arról, hogy hosszú távon szilárd béke és biztonság a

világon, különösen Európában, nem valósítható meg hatalmi politikával, hanem csak hatékony multilaterális intézmények létrehozásával, nevezetesen az egyetlen globális intézményünk, az ENSZ hatáskörének megerősítésével. Kagan és más öndeklarált realisták gondolatai ellenére az együttműködő multilateralizmus tűnik a legígéretesebb útnak a fenntartható nemzetközi rend létrehozásához.

Simai Mihály akadémikus³: “Versengő együttműködés az euroatlanti térségben: az EU, a NATO és az ENSZ”

Előadásom célja annak megvilágítása, hogy az Európai Unió és az USA viszonyának alakulása, a NATO átalakulása hogyan hat Európa többi részére és az Egyesült Nemzetek szervezetére. Alapvető feltételezésem az, hogy az USA, amelyik a múlt században két háborút vívott Európában és évtizedeken keresztül jelentős hadsereget állomásoztatott Európában, nem tud és nem is fog „kivonulni” az észak-atlanti együttműködés hálózatából. Minden valószínűség szerint az EU legfontosabb kereskedelmi, befektetési és politikai-stratégiai partnere valamint versenytársa marad. Az USA és Európa viszonya Oroszországhoz valamint Európa többi részéhez, egyrészt az atlanti viszonyok része, másrészt a globális kapcsolatrendszer fontos összetevője lesz. Igen jelentősek maradnak Észak-Amerika és Európa államai az ENSZ jövője szempontjából is. A Világszervezet jelentősége a térség államai számára is jelentős marad globális kapcsolatrendszerük és politikájuk szempontjából.

Bevezető

A XXI. század elején az euroatlanti kapcsolatok különböző kötelékekben fejeződnek ki, amelyek magukban foglalják a külkereskedelmet, a külföldi tőkebefektetéseket, a tudományos és műszaki együttműködést, globális és regionális biztonsági problémákat, közös felelősség vállalást és nézeteltéréseket, esetenként érdeellentéteket. Az ENSZ szerepe a kapcsolatrendszerben az elmúlt 50 év során csökkent. Biztonsági kérdésekben a fő szervezet a térségben a NATO lett, gazdasági témákban az OECD. Az 1990-es évek közepétől kezdve a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) lett gazdasági kapcsolatrendszerük legfontosabb multilaterális kerete. A WTO egyébként az USA és az EU kompromisszumaként jött létre. Az európai integrációs folyamat, az EU szélesedése és mélyülése még összetettebbé és nehezebben kezelhetővé tette az euroatlanti viszonyokat. Mindez az ENSZ számára is fontos kihívássá vált. A Világszervezet ugyanakkor továbbra is az egyetlen globális államközi szervezet, amelynek mandátuma az államközi kapcsolatok valamennyi területére kiterjed.

---

³ Simai Mihály akadémikus a Magyar ENSZ Társaság elnöke.

Az euroatlanti kapcsolatok "háromszöge": a kormányok és nemzetközi szervezeteik, a civil társadalom és a nemzetközi társaságok ugyanakkor kapcsolataik minden területén új kihívásokkal néznek szembe. Ezek egyrészt politikai-katonai kérdésekkel, a kollektív biztonság erősítésének feladataival kapcsolatosak, másrészt a gazdasági együttműködéssel és a versennyel. Kiterjednek a multilaterizmus jövőjére, a fejlődő országokkal és a volt szocialista országokkal összefüggésben folytatott politikára. E problémák kezelésének hatása az ENSZ rendszerére is jelentős. Nemcsak a Világszervezet szerepét, hanem hitelét és presztízsét is befolyásolja.

Az új euroatlanti biztonsági viszonyok

Európa a hidegháborút követő szakaszban is a nemzetközi stratégiai térségek között nem azért marad fontos, mert a belátható jövőben a XX. századihoz hasonló világkonfliktusok veszélyét rejtenék magukban megoldatlan etnikai és területi problémái. Azok az etnikai és területi problémák, amelyek a térségben jelentős konfliktusokat okozhatnak elsősorban polgárháborúk forrásai lehetnek, amelyek természetesen a mai világban könnyen nemzetköziesedhetnek. A közös külpolitikára, biztonságpolitikára és védelemre vonatkozó elképzelések megvalósulása egyrészt megkönnyítheti ezek regionális kezelését, másrészt számottevően növelheti az EU globális szerepét. Új fejezetet nyithat viszonyában az Egyesült Államokkal is. Az Egyesült Államok továbbra is nagymértékben érdekelt az európai stabilitásban. Ez szerepet játszott az USA politikájában is a NATO bővítésével kapcsolatban. Viszonylag új kérdésként fogalmazódik meg azonban az, hogy milyen erős az euroatlanti térségben érdekelt körök szerepe és befolyása az amerikai törvényhozásban és az adminisztrációban.

Az atlanti térség európai oldalán viszont a válasz arra a kérdésre, hogy stratégiai kérdésekben kicsoda az EU, ki beszél az EU nevében, s a közös kereskedelempolitikán túl, mennyire tekinthető az EU egységnek, roppant nehéz és bizonytalan.

Abban az USA és az EU tagállamai is egyetértenek, hogy a NATO továbbra is a legfontosabb regionális biztonsági szervezet bolygónkon. A közös európai biztonsági és védelmi politika is valószínűleg a NATO keretében

vagy azzal párhuzamosan, s nem a NATO struktúrája ellenében valósul majd meg.

Igen jelentősek azonban a nézetkülönbségek abban, hogy a szövetség politikai vagy katonai szerepét célszerű erősíteni. Még nagyobbak a véleményeltérések a NATO globalizálásának tervét illetően, ami eredeti felhatalmazásán túlmenő földrajzi kiterjesztését jelentené. A „tradicionalisták” és az „expansionisták” közötti különbségek abban is megfogalmazódnak, hogy milyen globális szerepet vállaljon a NATO a nemzetközi terrorizmus elleni globális harcban. Lényeges különbségek vannak a tekintetben is, hogy milyen mértékben kell növelni, s hogyan kellene újra elosztani a honvédelmi kiadások terheit. 2000-ben tovább nőtt például a szakadék e téren is az USA és az európai NATO országok között. (Az USA kb. 300 milliárd dollárt, a többiek ennek felét fordították védelmi célokra.) Sok európai tagállam ösztönzi a NATO-t az európai stratégiai realitások átértékelésére.

Az USA és az EU tagállamai egyébként eltérő szerepet játszanak a globális biztonság kérdéseiben is. Az USA a globális stratégiai egyensúlyi viszonyokban „nehézsúlyú” kategóriás, nemcsak katonai hatalmát, hanem a katonai erő felhasználásának jelentőségét tekintve is külpolitikai eszköztárában. Unilaterizmusa a nemzetközi politikai viszonyokban jelentős mértékben hatalmas katonai túlsúlyára épül.

A legtöbb EU tagállam kormányának viszont az a véleménye, hogy tartós biztonságot elsősorban multilaterális együttműködésre, szabályokra és intézményekre, s nem egyoldalú akciókra lehet építeni. Ehhez pedig a legmegfelelőbb globális szervezet az ENSZ. A 2001. szeptember 11-ei terrortámadást követő időszakban még inkább megnőtt a politikai véleménykülönbség a követendő globális stratégiában. Az ENSZ szerepének fontosságával kapcsolatos véleménykülönbségek kifejezésre jutnak jelenleg az Irak ellen indítandó háború témájában is.

A versengő együttműködés gazdasági dimenziója

A hidegháború befejeződése új fejezetet nyitott az USA és az EU országai közötti gazdasági kapcsolatokban is. Jelentősen csökkentette, sőt gyakorlatilag félretolta az euroatlanti gazdasági kapcsolatok katonai-biztonsági vonatkozásait. A hidegháború időszakában gyakran a szovjetellenes szövetség érdekeire hivatkozva kendőzték el vagy oldották

meg a gazdasági ellentéteket. A jövőt illetően a gazdasági viszonyokban a két óriás között növekvő szerepet fognak játszani az érdekek érvényesítésére irányuló törekvések. Ezek magukban foglalják a nemzetközi társaságok, a bankszektor, az agrárszektor és a kisebb vállalkozók csoportjainak érdekeit is. Azoknak a kérdéseknek a listája, amelyekben az USA és az EU érdekei ütköznek, meglehetősen hosszú, azonban jelentős mértékben egy-egy árucikkre vagy árucsoportra vonatkoznak. Az amerikai kormányok és a kereskedelmi kérdésekben egy nyelvet beszélő brüsszeli bürokrácia azonban egyaránt megértette, hogy a világkereskedelmi rendszer nagy kérdéseiben nem engedhetik meg maguknak a konfliktusokat. A világkereskedelmi szervezet létrehozása és eddigi működése jól tükrözte ezt az egyetértést. Természetesen egyáltalán nem könnyű a megegyezés ezekben sem, s gyakran hosszú és nehéz tárgyalások után alakul ki a kompromisszum. Az értekezletek sorozatának és különböző erőfeszítéseknek ellenére sem sikerült azonban jelentősebb eredményekre jutniuk a nemzetközi pénzügyi rendszer nagy kérdéseit illetően. Abban egyébként az USA és az EU tagjainak többsége is egyetértett, hogy sem a világkereskedelem, sem pedig a nemzetközi pénzügyek terén nem szabad jelentősebb felhatalmazást adni az ENSZ-nek.

Az államközi gazdasági kapcsolatokat illetve a problémák rendezését támogatja az euroatlanti térségben egy sajátos üzleti csoportosulás, a Transzatlanti Üzleti Párbeszéd. Ez az 1995 óta működő szervezet szakmai bizottságai és konferenciái keretében vitatja meg az együttműködés nagy kérdéseit, és tesz javaslatokat a kormányok számára. Különösen fontos szerepet játszik a párbeszédben a Vezérigazgatók Konferenciája, amelyik évenként ülésezik. A TÚP már az eddigiekben is hatékonyan segítette, például az észak-atlanti térség államainak közös fellépését és megegyezéseit a Világkereskedelmi Szervezet keretében.

A civil társadalom nézőpontja

Az előzőekben említettek arra utalnak, hogy a kormányok szintjén sem lett könnyebb a hidegháborút követő szakaszban a problémák kezelése. Még nehezebb azonban a kapcsolatok kezelése a civil társadalom szintjén. Európában évek óta csökken a civil társadalom körében az Egyesült Államok népszerűsége. Sajátos módon a szeptember 11-ei események bizonyos európai körökben ezt tovább fokozták. Sok európai civil szervezet az USA-t vádolta azzal, hogy politikája elsősorban felelős a háborúkért és a terrorizmusért. Mindig is voltak természetesen Amerika ellenes előítéletek

az európai közvélemény bizonyos csoportjaiban. Jelenleg a globalizáció szélsőbaloldali és jobboldali ellenfelei egyaránt azzal vádolják az USA-t, hogy a globalizáció fő haszonélvezője, a szegénység fő okozója. Az európai konzervatív centrum a nemzetközi élet politikai cowboyainak, önjelölt rendőreinek deklarálja időnként Amerikát. Az európai közvéleményben ugyanakkor vannak olyan csoportok is, amelyek az Egyesült Államokat a globális demokratizálási folyamat, az emberi jogok és a világbéke legfőbb garanciájának tekintik. Ez a csoport attól fél, hogy az USA-ban ismét az elszigetelődés kerekedik felül, ami az egész világot súlyos bizonytalanságba sodorhatja.

Az amerikai közvélemény ugyancsak megosztott Európával kapcsolatban. Sokan marasztalják el az európaiakat azért, hogy nem képesek a térség konfliktus gócainak kezelésére, hogy magatartásukkal akadályozzák a terrorizmus elleni harcot, hogy nem vállalják a rájuk eső részt sem a közös terhekből, s nem vállalnak eleget a globális gondok enyhítéséből.

Az euroatlanti térség és az ENSZ

Aligha vitatható, hogy az ENSZ marad a központi szervezet a globális multilaterális együttműködés terén. A jelenlegi ENSZ főtitkár is kiemelte azt, hogy az ENSZ komparatív előnye globális jellegében s gyakorlatilag minden kérdést átfogó cselekvési felhatalmazásában rejlik. Ez magában foglalja a kollektív biztonság, a világelelmélet, a világegészségügy kérdéseit, a nők, a gyermekek helyzetét, a szegénység elleni harcot, éppúgy, mint a fejlődés előmozdításának vagy a statisztikai adatgyűjtésnek és szolgáltatásnak feladatait. Az euroatlanti térség államai és regionális szervezetei olyan világban élnek és működnek, amelyben a területükön élő népek aránya a világ lakosságából gyorsan zsugorodik. Az euroatlanti térség államai ugyanakkor sajátos közös felelőséggel tartoznak az ENSZ jövőjéért. Ez nemcsak azért van így, mert döntő szerepet játszottak annak létrehozásában s alapokmánya megfogalmazásában, hanem mert a leggazdagabbak egy alapjában véve szegény világban.

Az euroatlanti térség államainak ENSZ politikája és magatartása a világszervezettel kapcsolatban már a hidegháború éveiben is eltérő volt. Az Egyesült Államok a Szovjetunióhoz hasonlóan az ENSZ rendszerét külpolitikája eszközének tekintette, s politikáját, magatartását feltételezett nemzetbiztonsági érdekeinek megfelelően alakította ki és változtatta. A

legtöbb európai ország a Világszervezetet olyan globális multilaterális keretnek tekintette, amelyik lehetővé teszi érdekeinek összehangolását más államokéval, beleértve a fejlődő országokat és a volt szocialista térség államait is. A nyugat-európai államok többször is hozzájárultak az ENSZ pénzügyi összeomlásának elkerüléséhez. Jelentős szerepet játszottak az ENSZ reformjára vonatkozó konstruktív javaslataik is a Világszervezet vitáiban. Miután a legtöbb regionális szervezet az euroatlanti térségben működik, ezek szerepe és hozzájárulása a Világszervezet globális tevékenységéhez ugyancsak fontos és összetett kérdések. Aligha vitatható, hogy az euroatlanti térség regionális és különösen regionális biztonsági szervezeteinek (például a WEU, OSCE) viszonya a Világszervezethez nem azonos.

Az EU, mint integrációs szervezet az ENSZ-ben korlátozott lehetőségekkel rendelkezett megfigyelői státusza miatt. A tagállamok egyeztetett véleményét a vitákban annak az országnak a képviselője fejt ki, amelyik az adott időszakban a Bizottság elnöki funkcióját tölti be. Ebben a minőségben a vélemény kifejtésének formája és tartalma is sokban függ az adott ország hozzáállásától is a Világszervezethez, illetve a napirenden lévő kérdésekhez. Az EU, mint szervezet jelentős mértékben hozzájárult azonban a fejlesztési segélyekhez az ENSZ különböző szervezeteiben. Valószínű, hogy a közös külpolitika kialakulása új fejezetet nyit majd az EU és a Világszervezet kapcsolataiban is.

A NATO és az ENSZ közötti viszonyok összetettebbek. Az ENSZ alapokmánya feltételezte, hogy regionális biztonsági szervezetek fogják segíteni a Biztonsági Tanács határozatainak végrehajtását a második világháborút követő világban, a béke és a politikai stabilitás fenntartásában és erősítésében. Az Európában létrejött két regionális szervezet a NATO és a Varsói Szerződés azonban a hidegháború eszközei voltak. Szembenállásuk nagymértékben nehezítette az ENSZ megbízatásának teljesítését. A hidegháború befejeztével a Varsói Szerződés feloszlott, s megkezdődött a NATO reformjának folyamata, amelyik minden bizonnyal tovább folytatódik. A mai világban az egyik jelentős probléma e tekintetben az, hogy miközben az ENSZ-nek nincs állandó katonai ereje, a NATO számára rendelkezésre álló kontingens gyakorlatilag az egyetlen könnyen és gyorsan mozgósítható nemzetköz erő, amelyre az ENSZ-nek időnként nagy szüksége lenne. A lehetőségek ezzel kapcsolatban azonban korlátozottak. Egyes békefenntartó műveletekben ráadásul kölcsönös gyanakvás is nehezítette az együttműködést.

Az Egyesült Nemetek Szervezetének rendszere igen fontos szerepet játszik az euroatlanti térség globális együttműködésének hálózatában is. Ebben sem az EU sem pedig a NATO nem tudják helyettesíteni. Igen fontos feladat éppen ezért az, hogy a térség országai közösen és egyénileg is aktív és kezdeményező szerepet vállaljanak a Világszervezetben. Közvéleményüknek és kormányserveiknek is fontos, hogy jobban megértsék feladataikat és lehetőségeiket a Világszervezet munkájának hatékonyabbá tétele érdekében.

William J. vanden Heuvel⁴: „Az ENSZ, az Európai Unió és az Egyesült Államok”

A XXI. század kezdetén Kofi Annan, az ENSZ főtitkára beszédet mondott a Millenniumi Csúcstalálkozó záró ülésén New Yorkban (2000. szeptember 8-án). Elismerését fejezte ki a 160 állam- és kormányfőnek az általuk elfogadott nyilatkozatért, amelyben meghatározták a 2015-ig elérendő célokat. A nyilatkozat megállapítja: elviselhetetlen, hogy ártatlan emberek milliói, főleg nők és gyermekek még most is brutális konfliktusok áldozatává válnak. Megerősíti a nemzetközi jog életbevágó fontosságát, felszólít a Biztonsági Tanács átfogó reformjára, továbbá akciókat és eredményeket vár az ENSZ eredményesebbé tétele érdekében.

Kofi Annan ezután a tagállamok összegyűlt képviselőinek a következőket mondta, amelyek az ENSZ fontosabbá és eredményesebbé tételének alapjául szolgálnak: „...Végső soron azonban önök a vezetők azok, akik alkotják az ENSZ-t. Az önök hatáskörébe tartozik, és ezért az önök felelőssége azoknak a céloknak az elérése, amelyeket meghatároztak. Önöknek és választópolgáiraiknak, a világ népeinek azt üzenem: csak önök tudják elhatározni, hogy az ENSZ a kihívásnak megfeleljen....”

A főtitkár előrelátóan üdvözölte és támogatásáról biztosította a nemzetközi üzleti élettel és a nem kormányzati szervezetekkel való kapcsolatokat, amelyek a támogatás reményét jelentik, amelyre az ENSZ-nek rettenetesen nagy szüksége van. Azonban a 191 tagállam az, akik ténylegesen az ENSZ-t alkotják; kormányaiknak kell eldönteniük, hogy az ENSZ a nemzetközi kormányzás fontos eszköze legyen. A Millenniumi Csúcsot megelőző évtizedben az Egyesült Államok nagy hatalma és energiája lényegében nem segítette ezt a történelmi küldetést. Azok a drámai események, amelyek az

---

⁴ William vanden Heuvel az USA állandó ENSZ-képviselőjének helyetteseként és az ENSZ Európai Hivatalánál az USA képviselőjeként szolgált. vanden Heuvel nagykövet, a Nemzetközi Mentési Bizottság (International Rescue Committee) korábbi elnöke, a Cornell Egyetem Jogi Karán tanult, ahol a Jogi Szemle főszerkesztője volt. Később William J. “Wild Bill” Donovan tábornok közigazgatási tanácsadójaként szolgált, aki Averell Harriman kormányzó külön tanácsadója és Robert F. Kennedy igazságügy-miniszter tanácsadója volt. vanden Heuvel nagykövet, aki jogász és befektetési bankár New Yorkban, a Franklin és Eleanor Roosevelt Intézet elnöke, és az ENSZ Társaságok Világszövetsége végrehajtó bizottságának alelnöke.

Amerikát ért 2001. szeptember 11-ei terroristatámadásokkal kezdődtek, arra készítették az Egyesült Államokat, hogy felismerje: nemzeti érdekeinek és nemzetbiztonságának védelme mélyrehatóan kapcsolódik az ENSZ-hez és az amerikai vezető szerep elfogadásához a nemzetközi kormányzásnak ebben az egyetemes intézményében.

Az ENSZ jövőbeni fontossága szövevényesen összefügg azokkal az összhangban lévő kulturális- és politikai értékekkel és gazdasági célokkal, amelyek az Európai Unió és az Egyesült Államok partnerségét a modern történelem legfontosabb szövetségévé teszik.

Hadd kezdjem Amerika ENSZ-hez való viszonyának megvitatásával. Fontos megérteni bizonyos alapvető dolgokat kormányunk működéséről. Az USA nem parlamentáris demokrácia, ahol a végrehajtó hatalom a törvényhozási hatalmi ág kiterjesztése. Mi egy alkotmányos demokrácia vagyunk, amelyet olyan emberek alapítottak, akiket tapasztalatuk és műveltségük arra tanított, hogy ne bízzanak a hatalomban, különösképp ne a hatalom összpontosításában. Az eredmény a hatalmi egyensúly elvéhez való elkötelezettség a hatalom három ágával – a végrehajtói, a törvényhozói és a bírói – amelyek kifejezett és vélelmezett hatalommal vannak felruházva. Ezt a nemzet több mint kétszáz éves gyakorlata határozta meg, bővítette és finomította. Ez egy figyelemre méltó rendszer, országunkban működik, amely ma a világ legrégebbi alkotmányos demokráciája. Két óceán által védett és elszigetelt Amerika a történelmét külföldi ellenségek pusztító erőszaka nélkül élte, amelyek más nemzeteket megsemmisítettek és leromboltak. Több mint 50 évig Amerika volt a meghatározó katonai, gazdasági és politikai erő a világon. Vonakodva fogadta el a nemzetközi vezető szerep felelősségét. Bizonyosság, hogy legalább olyan nagylelkű és jóindulatú volt, mint bármelyik előző nemzet a világtörténelemben, amelynek a hatalmi és vezetési lehetőségei megvoltak. Döntéseiben - amely hatott más nemzetekre - része volt önérdéknek, nemzeti érdeknek és néha gőgös önbizalomnak, de a huszadik században az emberiség és a demokrácia kihívásaira kiemelkedően válaszolt.

Az ENSZ megalapítása óta az USA és az ENSZ viszonya kreatív, intenzív és gyakran támogató, sokszor sértegető, néha bomlasztó, gyakran nem diplomatikus, esetenként romboló volt – és ragyogó is volt, amikor az USA az ENSZ-t hasznosnak találta nemzeti érdekei miatt. Azok az amerikaiak, akik részt vettek az ENSZ létrehozásában, - kemény, pragmatikus politikusok voltak, tanúi a Népszövetség összeomlásának - határozottan arra

törekedtek, hogy elkerüljék annak gyengeségeit, eszméire azonban építettek. A második világháború borzalmas ára, amit az emberiség fizetett életben, vagyonban és szellemi értékekben, valamint az atomkorszak eljövetele a nemzetközi kormányzás évszázados eszméit gyakorlati szükségszerűséggé tette. A holocaust megmutatta nekünk az emberi gonoszság mélységét. A második világháború több mint 60 millió életbe került, amelynek túlnyomó százaléka ártatlan civil volt. Európa és Ázsia nagy városai és vidékei a borzalmas pusztítás hamvaiban heverték. Az atomkorszak borított fátyolt a történelemnek erre a szörnyű epizódjára. Az emberiség először rendelkezett egy önpusztító, a világot lakhatatlanná tevő kapacitással. Áldott volt a világ, mert rendelkezett eszmékkel és vízióval felvértezett férfiak és nők rendkívüli generációjával. Az ENSZ, az Európai Unió, a Világbank, az IMF, a Marshall-terv, a NATO – ezek és még sok más a munkájuk eredménye.

Az ENSZ annak az elnöknek volt az utolsó nagy tette, akit legtöbben a huszadik század legnagyobb amerikai vezetőjének tartanak. Franklin Delano Roosevelt értette az amerikai elszigetelődési politika történetét, és azokat a hatalmas erőket, amelyek ellenezték az amerikai részvételt a nemzetközi szervezetekben. Határozottan el akarta kerülni Woodrow Wilson politikai hibáit. Egyetemes szervezetet akart, amely összehoz valamennyi nemzetet, azonban a Biztonsági Tanács állandó tagjainak kijelölt legerősebb nemzetek különös felelősséggel tartoznak a kollektív biztonságot és az ENSZ Alapokmányában lévő kötelezettségeket illetően. Az Alapokmány nem a mennyből jött rendelkezés. Gondosan munkálták ki, jóllehet a nemzeti érdekek és magatartások sokszor ellentmondásosak voltak. A különféle javaslatok végtelen vitája folyt, miközben a háború folytatódott. Idealizmus és cinizmus ütközött egymással, azonban a végén egy intelligens, gyakorlatias, ugyan nem tökéletes egyezsége jutottak. Reménykedve, valamennyi – ma is együtthangzó - politikai érv visszhangja közepette az ENSZ Alapokmányát elfogadták. Az alapítók tudatában voltak annak, hogy a polgári társadalmat a jogra és a rendre kell építeni – hogy a civilizációnak szüksége van rendőrré. Mivel egyetlen nemzet sem, és bizonyára az Egyesült Államok sem akart rendőr lenni, a Biztonsági Tanácsot szervezték meg, hogy kollektív akción keresztül ennek a felelősségnek egy fontos részét felvállalja. Az Alapokmány olyan eszközzé vált, amely szerint az önrendelkezés elve megvalósítható. Hangsúlyt helyez az emberi jogok tiszteletben tartására, és ösztönzi a gazdasági, szociális, kulturális és humanitárius együttműködést valamennyi nemzet között. És valamennyi nemzet aláírta ezt az Alapokmányt – 1945-ben 51, ma 191. Az alapítók

ismerték – és mi is ismerjük – a világ nagy hiányosságait, azonban tudták – és mi is tudjuk – mit kell tenni azért, hogy jobb legyen.

Amerika elkötelezte magát 1945-ben. Harry Truman elnök San Franciscóban ezt kifejtette azoknak a képviselőknek, akik elfogadták az ENSZ Alapokmányát:

“Ha nem használjuk fel az Alapokmányt és az Alapokmánnyal létrehozott szervezetet, eláruljuk mindazokat, akik meghaltak azért, hogy mi itt szabadságban és biztonságban találkozhatunk a létrehozása érdekében. Ha önös érdekből egy nemzet vagy a nemzetek egy kis csoportjának előnyére akarjuk felhasználni, ugyanúgy vétkesek leszünk ebben az árulásban. Azonban a történelemnek milyen nagy napja lehet ez. Az Alapokmány semmivel sem tökéletesebb, mint saját alkotmányunk, azonban ugyanúgy, mint az alkotmányt, élővé kell tenni. Az erős nemzeteknek a világéke érdekében el kell fogadniuk a vezető szerep felelősségét.”

Truman elnök jobbján ült Arthur Vandenberg, az Egyesült Államok szenátusának legbefolyásosabb republikánus tagja. Az ENSZ Alapokmánya nem egy párt vagy egy személy elkötelezettsége volt. Egy nemzet elkötelezettsége volt, amelyet az elnök javasolt és a szenátus ratifikált az alkotmányunk által elrendelt ünnepélyes keretek között. A szenátusnak csak két tagja szavazott ellene. Az Egyesült Államok megértette, hogy az ENSZ sikere érdekében vezető szerepet kell játszania a nemzetek közösségének szervezésében.

Ennek az elkötelezettségnek a mélysége és folytonossága egy olyan döntés, amelyet minden egyes generációnak újból meg kell hoznia. A nemzetközi kormányzásnak az amerikai érdekeket szolgáló eszköze az ENSZ? Belgium érdekeit szolgálja? Európa érdekeit? Az atlanti közösség érdekeit? Nem is beszélve azokról az országokról, amelyeket ideológia és szegénység, valamint rendszerbeli kudarcok választanak el tőlünk? A kérdés azt feltételezi, hogy tudjuk mik azok az érdekek. Fogalmazzuk meg a kérdést az Atlanti Szövetség országainak vonatkozásában mind egyénileg, mind kollektíven. Érdekekben van-e a nukleáris fegyverek elterjedésének nemzetközi ellenőrzése? Érdekeiket szolgálta-e a legnagyobbbrészt békésen lezajlott dekolonizáció, amikor az ENSZ hídként szolgált a régi birodalmak átkelésére, és így új nemzetek jöhettek létre? Érdekekben van-e a jogrend előrehaladása, az emberi jogok tiszteletben tartásának ösztönzése, a humanitárius válságok enyhítése, hogy az éhség és a kétségbeesés által

pusztított, a földkerekségen vándorló menekültek millióinak legalább a lehetősége meg van a túlélésre és az újra történő letelepedésre saját országukban vagy régiójukban?

Érdekeik szempontjából mit jelent az ENSZ békefenntartó és béketeremtő tevékenysége? Csak néhány beavatkozást vegyünk szemügyre a berlini fal leomlása óta. Vizsgáljuk meg Kambodzsát. A hetvenes években a világ tanúja volt a gyilkos mezőknek, ahol kétmillió ártatlan embert öltek meg. A világ semmit nem tett a mészárlás megállításáért. Az ENSZ beavatkozása miatt, a hidegháború vége miatt, Ausztrália és Japán vezető szerepe miatt, az Európai Unió és az Egyesült Államok támogatása miatt, az erőszak véget ért Kambodzsában, és most remény van a demokráciára. Az ENSZ nem szabadította fel Dél-Afrikát, azonban az apartheid elítélése és az ENSZ-szankciók segítettek kikényszeríteni Nelson Mandela kiszabadítását, a Dél-Afrika történelmét átalakító eseményt.

Az amerikaiaknak különösen emlékezniük kell arra, hogy mit jelent a béke El Salvadorban, miután dollár milliárdokat költöttek a 80 ezer ember életét követelő polgárháborúban az egyik oldal mellé állva – 80 ezer halott egy évtizedben egy kis közép-amerikai országban, a saját féltékénken. Érdeklünkben vélt-e az ENSZ főtitkáranak a diplomáciai beavatkozása, amely véget vetett a harcoknak?

Hogyan lehetett volna az iraki agressziót 1990-ben visszaverni és a kollektív biztonság elvét fenntartani a Biztonsági Tanács mandátuma nélkül, amely lehetővé tette mind az arab nemzeteknek, mind Izraelnek Kuvait felszabadításának támogatását – és amely közös felelősségé tette a 100 milliárd dolláros költséget? 1992-ben az amerikai erők az ENSZ zászlaja alatt gyorsan véget vetettek a szenvedésnek Szomáliában, ahol 400 ezer ember halt meg évente az éhínség miatt. Az ezt követő katonai szerep rossz menedzselése Szomáliában mind az ENSZ, mind az USA által, nemhogy fájdalmas lecke lett volna a jövőbeni előkészületekre és megszorításokra, hanem politikai kötelezettség maradt, amelyet Clinton elnök nem volt hajlandó elfogadni, megengedve, hogy az ENSZ a vereség bűnbakjává váljon.

Amikor a válság kirobbant Boszniában, egyetlen országunk sem akarta felvállalni a béke árát. 1878 óta hat különböző alkalommal láttuk, hogy a szerbek, a horvátok és a muzulmánok szívettépő következményekkel ölik egymást. Szó szerint ártatlan emberek millióit ölték meg azokban a

konfliktusokban. 1992-ben egyetlen ország sem akarta odaküldeni katonáit, hogy részt vegyenek egy újabb polgárháborúban a balkán nemzetek között. Az ENSZ egy lehetetlen missziót kapott. A Biztonsági Tanács fegyvernélküli békefenntartókat küldött egy gyilkos háborúba azzal a mandátummal, hogy legyenek semlegesek a bűnös erőszak közepette. Mindamellet maga a jelenlétük megállította a tömegmészárlást, amely megérkezésük előtt 250 ezer életet követelt. Amikor az ENSZ létrehozta a biztonsági övezeteket, mint például Srebrenica, helyesen cselekedett. A kötelezettség ártatlan emberek megóvása volt. Az elképzelés nem volt rossz. A hiba abban volt, hogy a Biztonsági Tanács nem volt hajlandó erőforrásokról gondoskodni azoknak a biztonsági zónáknak a megvédéséhez. A világot meggyalázta a srebrenicai vérfürdő. Az ENSZ Titkárságot, ahogy azt saját jelentései állítják, súlyos felelősség terheli, azonban a Biztonsági Tanács is felelősséggel tartozik, mert elutasította a megfelelő mandátumot és az erőforrásokat. A Daytoni Egyezmény vetett véget a harcoknak. A béke azonban egy folyamat, nem egy esemény. A balkáni katlan 600 év gyűlöletétől forrong. Az ENSZ-nek kritikus szerepe van az ősi ellenségek kibékítésében és a polgári társadalom kereteinek kiépítésében. Ez azonban egy generáció munkája és kétségtelenül hosszabb – és a siker igazi lehetősége Európa és Amerika elkötelezett vezető szerepén és akaratán múlik, hogy a szükséges erőforrásokat rendelkezésre bocsássák.

Ronald Reagan az Oxfordi Egyetemen tartott beszédében 1992. decemberében beszélt az ENSZ jövőjéről:

“Az ENSZ a hidegháború végével felszabadult. Végre felismerhetjük az alapító atyák vízióját. Miképpen a világ demokráciái összefogtak a szabadság ügyének előbbre vitele érdekében a diktatúrával szemben, nem egyesülhetnénk-e most annak érdekében, hogy a civilizált magatartási normákat előírjuk azoknak, akik az emberi méltóság minden normáját semmibe veszik? Nem közeledünk-e a történelemnek egy olyan pontjához, amikor a civilizált nemzetek egyöntetűen bátran szembeszállnak az emberiség elleni legerkölcstelenebb és halálos kegyetlenségekkel?”

Reagan elnök szavai a beszédét követő években azonban nem hatottak pártjára vagy annak vezetésére – vagy ami azt illeti a Clinton kormányzatra sem — szeptember 11-éig.

A múltban a Kongresszus általában – gyakran vonakodva – egyetértett az ENSZ-re vonatkozó döntésekkel az erős fehérvári házi vezetés miatt, amely

ragaszkodott az elnök alkotmányos felhatalmazásához a külügyek irányításában. Erős nyilvános többség támogatta azt a vezetést, amint ma is, azonban az elmúlt évtizedben az elnöki vezető szerep az ENSZ-ügyekben nem létezett – szeptember 11-ig.

A Kongresszus soha nem volt, és természeténél és összetételénél fogva talán soha nem lesz az ENSZ szószólója. Az ENSZ-nek nincs olyan választókerülete, amelytől a Kongresszus fél. Ebben ironia van, mert minden megbízható véleménykutatás azt mutatja, hogy az amerikaiaknak jelentős többsége támogatja az ENSZ-t és az USA részvételét abban. Az amerikaiak nyilvánvaló többsége nem fél az ENSZ növekvő szerepétől, és nem hiszi, hogy egy ilyen szerep hatást gyakorolna Amerika szuverenitására. Az amerikaiak tudják, hogy a vétó a Biztonsági Tanácsban megakadályozza, hogy az ENSZ bármit tegyen az Egyesült Államok érdekei ellen. Az amerikaiak nyilvánvaló többsége helyesli az ENSZ békefenntartó misszióinak mind az elvét, mind a gyakorlatát, azt akarván, hogy az USA korrektül vegyen részt a multilaterális műveletekben, amelyek sikere valószínű, és amelyeknek meghatározott küldetése van.

Az 1994-es kongresszusi választások a republikánus ideológiai jobboldalt olyan hatalmi helyzetbe hozták, amilyenre több mint 60 évig nem volt példa. A képviselők és szenátorok új csoportja kerül be Kongresszusba, akik figyelemreméltóan gyakorlatlanok és érdektelenek voltak a nemzetközi ügyekben - és akik a szószólói lettek egy idegengyűlölő, gyakran irracionális, szertelen csoportnak, amely az ENSZ-t könyörtelen gyalázkodás célpontjává tette.

A Fehér Ház túlságosan tapasztalatlan és vonakodó volt küzdeni, ezért Helms szenátor vette át az USA ENSZ-szel való kapcsolatának ellenőrzését. Az ENSZ napirendjét az amerikai tagdíj nem fizetése, részleges fizetése és feltételes fizetése dominálta. Erre a folyamatra az ember úgy gondolhat, mint az ENSZ félreállításának cinikus módjára – órák ezreit töltötték vég nélküli vitákra, az ENSZ ügy közbenjáróinak megalázó utjai Washingtonba, nyomasztó hatás az ENSZ személyzetének erkölcsére, a növekvő csalódottság és düh majdnem nyilvánvaló érzése a diplomaták között, akik nagyon nagyra becsülték Amerikát, azonban úgy érezték, hogy nagy lehetőségeket mulaszt el a kongresszusi meg nem alkuvás és az elnöki érdektelenség. Külső kölcsön felvételére nem lévén meghatalmazása az ENSZ-nek, napról napra küzdött a készpénzforgalom szorításától fojtogatva,

amelyet az amerikai eladósodottság szándékosan okozott. Az Egyesült Államok eladósodását 80 más tagállam követte.

A történelem balszerencséje, hogy az amerikai politika irányításában ilyen ellenséges a magatartás olyankor, amikor a legeredményesebb, legkarizmatikusabb és legcéltudatosabb főtitkárunk van azóta, amióta Dag Hammarskjöld vezette az ENSZ-t. A Time magazin méltatásában egy nagy erkölcsös vezető öt erényét tulajdonítja neki: méltóság, magabiztosság, bátorság, szánalom és hit. Amerikában tanult, felnőtt életének jó részét Amerikában töltötte, Kofi Annan bármelyik elődjénél jobban érti Amerikát. Mélyen hisz az amerikai nemzet nagyságában, ismeri történelmünket és eszméinket, megéri és csodálja nagy erőnket és hatalmunkat. A főtitkár ismeri az ENSZ struktúra gyengeségeit is, teljes függőségét a tagállamok támogatásától és jóindulatától. Soha nem téveszti össze számottevő személyes tekintélyét a Biztonsági Tanács és a Közgyűlés irányító hatalmával.

Kofi Annan a legjobb reményünk arra, hogy az ENSZ-szel kapcsolatos víziókat valósággá alakítsa. A Biztonsági Tanács bíz benne, hasonlóképp a fejlődő világ. Az ENSZ korlátjainak személyes ismeretével és megtapasztalásával segítheti a világ nemzeteket irányítani, amint azok elkezdenek egy hosszú, végtelen utazást, kis lépésről kis lépésre, egy jobb világ felé, gyermekeinknek a miénknél egy biztonságosabb világ felé, gyermekeiknek náluknál jólétben bőségesebb világ felé.

És most – szeptember 11-e miatt – az Egyesült Államok nagy hatalma és energiája az ENSZ nagy feladatainak a rendelkezésére áll.

Az Európai Uniónak és egyes tagjainak is meg van a hatalma és a lehetősége az ENSZ jövőjének meghatározására a következő generáció számára. Az Európai Unió létrehozása és sikeres fejlődése a múlt század egyik meghatározó eseménye. Létrehozása véget vetett az európai polgárháborúknak, amelyek a huszadik században kétszer fenyegették a civilizáció valóságos létét. Népeisége szerint, valamint gazdasági, nukleáris és potenciális katonai hatalma alapján az EU egy szuperhatalom, olyan politikai és diplomáciai készségekkel rendelkező erő, amely roppant nagy hatással lehet a világ eseményeire. Vannak olyan európai vezetők, akik hite szerint az Egyesült Államok olyan hatalmas, hogy nem talál megfelelő igazi partnereket. Amerikának azonban ma partnerekre van szüksége. A terrorizmus legyőzésére, most sokkal inkább, mint bármikor, szükségünk

van célokban és tettekben velünk egyesülő Európára, amelyet ugyanazok az ellenségek fenyegetnek.

A vezető szerep az ENSZ-ben rendkívüli lehetőségeket kínál az Európai Uniónak. Egy jelentősebb európai kötődés kikovácsolásának a lehetőségét nyújtja, hogy a közösség által képviselt erővel, hatalommal és befolyással cselekedjenek, ha egy hangon beszélhetnek. Az EU fenntartotta és ösztönözte a demokráciát és a demokratikus értékeket, továbbá megmutatta szándékát és képességét Közép-Kelet-Európa országainak felkarolására, reményt nyújtva ezeknek az országoknak - beleértve Oroszországot - a huszonegyedik században a feléledésre, amely békét és haladást hoz számukra. Mindezt úgy érték el, hogy a tagállamok és az etnikai csoportok büszke identitása érintetlen maradt – a nagylelkű cselekedet érzését mutatva a világ többi részének – amely meghatározza a normákat mindannyiunk számára. Jean Monnet nagyon elégedett lenne. Paul Henry Spaak, a háború utáni nagy belga miniszterelnök, az ENSZ és az Európai Unió egyik alapítója, büszke lenne arra azt útra, amit Európa - eddig - sikeresen megtett.

Szeptember 11-e után tudjuk, hogy a nemzetépítés feltétlen kötelezettség a terrorizmust rejteget zűrzavar legyőzése érdekében. Ehhez a kihíváshoz az ENSZ nélkülözhetetlen. Az ENSZ-nek az Alapokmány által létrehozott hat főszerve közül egyik a Gyámsági Tanács. Az ENSZ utolsó gyámsági területe 1994-ben függetlenné vált, ezért a Gyámsági Tanács cél nélkül maradt. Vannak olyan nemzetállamok, amelyek alig funkcionálnak, népüket az anarchia és az erőszak rémületében hagyják. Az amerikai csődeljárási jogban létezik a tizenegyedik fejezeti eljárás, amely szerint a hitelezők által ostromolt vállalat a bíróság védelmét keresi, miközben egy átszervezési tervet dolgoz ki. A Gyámsági Tanács betöltheti ezt a funkciót azon tagállamok esetében, amelyeknek idő kell a társadalmi szerződés létrehozására vagy újraírására. Az ENSZ a Tanácson keresztül gondoskodhatna képzett tisztviselőkről, rendőrségi képzési programokról, sürgős élelmiszer és pénzügyi segélyről, valamint gyakorlott közvetítőkről, akik segítenék a harcoló erőket az együttélés valamilyen módjának megtalálásában, valamint gyermekeik nemzedékének megóvását a polgári társadalom építése érdekében. Megfelelő intézmények, mint a Világbank és az UNDP részt vehetnének a Tanács által az országba kijelölt csoportokban. Tudom, hogy ezer bonyodalom van, de azt is tudom, hogy megéri az erőfeszítést, és megtehető, továbbá jelentősen megváltoztathatja emberek millióinak életét. A haladás egy lépés egyszerre. Az Egyesült Államok és az

Európai Unió vezetésével a koncepcióban meg lehet egyezni. Afganisztán a példa arra, hogy közösen mit tehetünk – azonban türelmesnek és kitartónak kell lennünk – és elkötelezettnek a nehéz és hosszú munkára.

Alkalmasságának döntő próbája az, hogy vajon az ENSZ a békefenntartás és béketeremtés fő ereje tud-e lenni. Segíteni tudja-e a háború örületének a megállítást? Vagy legalább korlátozza korunk erőszakát? Be tud-e segítőkészen avatkozni humanitárius válságokba, amelyek a polgári társadalom esélyét rombolják? A csoda az, hogy az ENSZ beavatkozása olyan hatékony volt, mint amilyen volt. Gyér erőforrásokkal, korlátozott számú személyzettel, semmilyen hatékony katonai parancsnoki központtal, semmilyen alapellátmányi készlettel, sürgős beavatkozásra képes készenléti erő nélkül, az ENSZ-t magára hagyták mindenegyes válság kezelésekor, mintha azt egyetlen egy sem előzte volna meg. Az ENSZ-t gyakran szerencsétlennek és cselekvőképtelennek látszatta a Biztonsági Tanács, amely hatalmas felelősséggel járó feladatokat ad, azonban csak minimális erőforrásokat nyújt a végrehajtásukhoz. Jelentést jelentés után írtak, amelyek ragyogóan meghatározták a hibákat, kifogástalanul elemezték a hiányosságokat, újra és újra javaslatokat tettek, amelyek gyorsan és jelentősen javíthaták volna a helyzetet. Egyik ilyen jelentést egy munkaközösség készítette el Lakhdar Brahimi, Algéria korábbi külügyminisztere vezetésével: “Sok olyanfeladat van, amelyeket az ENSZ békefenntartó erőinek nem kellene elvállalniuk, és sok olyan hely van, ahova nem kellene elmenniük” mondja a jelentés. Javaslatok kérik a válaszdadás meggyorsítását, hogy egy egyszerű békefenntartó művelet elindítható legyen 30 napon belül, nem pedig számos hónap után. Az ENSZ békefenntartását úgy írja le, mint nem megfelelő személyzettel rendelkező, nem eléggé szakosított, ad hoc atmoszférájú főosztály, amelynek minden mozdulata mikromenedzselt a 191 tagú Közgyűlés által.

Az európai vezetés meghatározó lehet e javaslatok megvalósításának a kikényszerítésében. Az ENSZ bölcsen akkor cselekszik, ha csak azokat a feladatokat vállalja, amelyekhez fel van szerelve – és az EU abban a helyzetben van, hogy vagy ragaszkodik az átszervezés végrehajtásához és finanszírozásához – vagy meg kell akadályoznia a Biztonsági Tanácsot, hogy olyan missziókat rendeljen el, amelyekhez nem gondoskodik az erőforrásokról. Blair miniszterelnök nagyszerűen mutatta be a problémát, amikor azt mondta: “Szükségünk van a békefenntartásra megfelelő egységekből álló ENSZ-erőkre, amelyek gyorsan bevetethetők, ahelyett amit a főtákar személyzete képes összeszedni a vonakodó tagállamoktól. Ez egy új

szerződést jelent az ENSZ és a tagállamai között. Fel kell készülnünk arra, hogy erőinket az ENSZ-műveletekhez átadjuk. Az ENSZ-nek radikálisan meg kell változtatnia tervezését, felderítését és elemzését, valamint létre kell hoznia egy lényegesen professzionálisabb katonai személyzetet. Amikor az idő elérkezik, a regionális parancsnokságoknak kész kell lenniük a mozgásra, egy működő operatív kommunikációs rendszerrel, amely azonnal működik, nem pedig hetekkel a felvonulás után. A Brahimi jelentésnek igaza van. Meg kell valósítanunk, és ezt kell tennünk tizenkét hónapon belül...”

Semmi fontosabbat nem mondtak a Millenniumi Csúcstalálkozón – két évvel ezelőtt.

A hatékony beavatkozás képessége gyorsan felvonuló erőkkel elengedhetetlen komponense bármely komoly békefenntartó ENSZ-kapacitásnak. A közelmúlt eseményei Sierra Leonében mutatják ennek a jelentését. Rosszul kiképzett ENSZ békefenntartók próbálták bátran megvédeni az ártatlan polgárokat a bandita lázadók mészárlásától és megcsonkításától. Ötszáz ENSZ-alkalmazottat túszként fogva tartottak, és a média gyorsan beszámolt az ENSZ-nek egy újabb megalázó kudarcáról. Így maradt volna, ha Nagy Britannia nem indítja el 1000 nagyszerűen kiképzett katonáját a helyszínre, és nem változtatják meg a helyzetet. Blair miniszterelnök döntő beavatkozása megvilágított egy sötét utat és megmutatta, hogy mit lehet tenni, ha van politikai akarat.

Ilyen erők rendelkezésre állása megakadályozhatta volna a ruandai fajirtást. Ha egy gyorsan felvonuló erő segíthette volna a bátor, bekerített belga katonákat, az életük és Ruanda is megmenthető lett volna.

Hubert Vedrine, korábbi francia külügyminiszter azt mondta a Közgyűlésben szeptember 12-én, a millenniumi évben, hogy az Európai Uniónak 2003-ra 60 ezer katonája és 5000 rendőre áll készen arra, hogy nemzetközi válságokhoz küldjék. Weizacker Németország korábbi elnöke egy másik nagy szolgálatot tett országának, amikor javasolta a német fegyveres erők átszervezését, hogy gyors felvonulási hatóerővel rendelkezzenek, és így részt vehetnek az európai és nemzetközi missziókban. A belgák, a hollandok, az olaszok, a skandinávok, a kanadaiak mind készek gyors felvonulású kapacitást az ENSZ rendelkezésére bocsátani – szakszerűen vezetett, szakszerűen kiképzett katonai erőket – nem egy ENSZ hadsereget, hanem inkább nemzeti erőket. Talán ebben az

évtizedben egy európai haderő a Biztonsági Tanácsnak és a főtitkárnak a rendelkezésére áll, amint a békére és biztonságra vonatkozó döntések megszületnek.

Szeptember 11-e sok mindent megváltoztatott. Véget vetett az unilaterális iránynak, amely a Bush adminisztráció első nyolc hónapjában uralkodó volt – visszavonulás a környezetre vonatkozó kiotói megállapodástól, kemény ellenzése annak, hogy Dél-Korea behatoljon a bambusz függönybe, amely elválasztja az Észak pszichológiai fenyegetésétől, a Nemzetközi Büntető Bíróság romboló ellenzése, az Oroszországgal kötött fegyverzetellenőrzési egyezmények felülvizsgálata és mellőzése. Úgy tűnt, hogy az új adminisztráció egészen másképp fogja megvédeni az amerikai érdekeket, mint ahogyan azt a kormányok a második világháború óta tették.

Azonban New York és Washington terrorista megtámadása egy olyan ellenséggel állította szembe Amerikát, amely számos országban mélyen gyökerezett. A terrorizmus olyan ellenség, amely ellen a világ legerősebb hadserege is csak korlátozott jelentőséggel bír. Az al-Kaida olyan ellenség, amelyet nem lehet legyőzni, kivéve a nemzetek egyetemes koalíciójával. Bush elnök beszélt erről a szükségességről az ENSZ-ben, és a válasz – amelynek élén Európa állt - teljes mértékben támogatta az Egyesült Államokat. Az ENSZ lehetővé tette Pakisztánnak és más muzulmán országoknak, hogy erőikkel csatlakozzanak az Amerikai erőfeszítésekhez, az afganisztáni talibán kormány és az al-Kaida kiképző bázisok – amelyeknek a talibánok adtak menedékhelyet – szétzúzása és megsemmisítése érdekében. Az ENSZ válasza az EU tagállamainak lehetővé tette, hogy kifejezzék elsöprő támogatásukat Amerika és az amerikaiak iránt a válság idején. Felsorakozva a terrorista sejtek és fanatikus csoportok szétzúzására, amelyek országaikban a menedékhelyeket arra használták fel, hogy összeesküdjenek a demokráciák ellen bárhol a világon. Az ENSZ, az EU és az Egyesült Államok óriási lépést tett abba az irányba, hogy törvényes keretek között megerősítse a nemzetközi kormányzást.

A szeptember 11-ei terrorista támadás arra kényszerítette az Egyesült Államok kormányát, hogy az ENSZ-hez forduljon, ahhoz az egyetlen helyhez, ahol a szükséges nemzetközi koalíció gyorsan összerakható. Az eredmény látványos volt – Afganisztán felszabadítása, Karzai elnök megválasztása, egy összetört nemzet újjáépítésének lehetősége a nemzetközi koalíció gazdasági és politikai támogatásával.

És most Bush elnök Irakot tűzte a nemzetközi napirendre. Célpontjába vette Irakot, a “gonoszság tengelyét”. Olyan vezetőnek nevezte Szaddám Huszeint, aki gúnyt űz az ENSZ határozatokból, aki tömegpusztító fegyvereket, beleértve az atomfegyvereket, fejleszt, szadista, kegyetlen zsarnok, akinek a túlélése fenyegetést jelent a civilizációra. A nyilvános viták hamarosan felvetették a megelőző háborúk lehetőségét. Az elnök múlt júniusban egy beszédében azt mondta: “Ha arra várunk, hogy a fenyegetések teljes mértékben megvalósuljanak, akkor túl hosszú ideig vártunk”. Kijelentette, hogy “meg kell vívunk a csatát az ellenséggel...: - továbbá az Egyesült Államok megakadályozná egy rivális hatalom felbukását ’kihívhatatlan katonai erő’ fenntartásával”.

Újból úgy tűnt, hogy az unilateralizmus erői győzelmet arattak. Azonban a valóság ismét legyőzte az ideológiát. A világ közvéleménye – hangosan kifejezve Európában és Amerikában – követelte, hogy bármilyen Irak elleni támadáshoz szükséges az ENSZ jóváhagyása és felhatalmazása. Az elnök odafigyelt, bebizonyítva, hogy sokkal nagyvonalúbb vezető, mint amilyennek ellenfelei ítélték. Hallgatott Brent Scowcroftra és James Bakerre, akik erőteljes cikkeket írtak, érvelve, hogy az ENSZ felhatalmazását meg kell szerezni, ha az elnök céljait el akarják érni. Hallgatott a vezetői és az egyszerű állampolgárok aggodalmaira gyakorlatilag valamennyi európai országban, akik felismerték Szaddám veszélyét, azonban úgy vélték, hogy az ENSZ Alapokmánya rendelkezései szerint az Irak elleni ügyet a Biztonsági Tanács elé kell vinni. Szeptember 12-én egy ragyogó beszédben az elnök felhívta az ENSZ-t, hogy álljon helyt a terrorizmust és a tömegpusztító fegyverek ellenőrzéséért folytatott harcban. Bush elnök, Colin Powell és John Negroponte megsabták a mértékét annak, hogyan tehető az ENSZ hatékonyabbá. A Biztonsági Tanács szavazása – 15:0 – rendkívüli eredmény volt, és tisztelet az elnök vezető szerepének. A határozat egy feltétel nélküli folyamatot hozott mozgásba, hogy megsemmisítsenek bármely és valamennyi tömegpusztító kapacitással rendelkező fegyvert.

Az elkövetkező hónapok sokat mondanak nekünk Bush elnökről és kormányáról, az ENSZ határozatok eredményességéről, az európai vélemény és támogatás eredményességéről és befolyásáról ebben a kritikus helyzetben. Sir Brian Urquhart, az ENSZ békefenntartásának atyja megfogalmazta a dilemmát és a kihívást: “Abban tulajdonképpen nincsen nézeteltérés, hogy a világ sokkal jobb hely lenne Szaddám Huszein nélkül. Abban viszont mélyeséges nézeteltérés van mind az Egyesült Államokon

belül, mind kívül, hogy hogyan ériék el megbuktatását anélkül, hogy pusztító következmények láncreakcióját kiváltanák...”

A nézeteltérés legjobban úgy oldható meg, ha Amerika és Európa együtt dolgozik az ENSZ által jóváhagyott akciók keretében. Bush elnök erős, koncentráció, határozott vezető. Ne becsüljék alá, és ne keressenek vigaszt eltökéltségének lekicsinylésében. Meghatározott egy törvényes célt és a folyamatban az ENSZ-nek és Európának is partnerséget ajánlhatott, amely egy jobb világot ígér.

A kínai írásban a “válságok” szó két karakterből áll. Az egyik veszélyt jelent, a másik lehetőséget. Ez az, ami a vezető szerepet jelenti. Ha az ENSZ igazán hatékonyá válik, mert Amerika és Európa együtt határozták meg lehetőségét és felelősségét, akkor lehet, hogy ezt a századot nagyobb bizalommal üdvözölhetjük, mert a huszadik században háborúk által veszélyeztetett civilizáció és az emberiség most előbbre lépett a reménység és a lehetőség új fennsíkjára.

Dr. Szelei Kiss Gyula⁵: „Az ENSZ és a NATO közötti együttműködés: a nemzetközi jog fejlődése”

Hölgyeim és Uraim!

Természetesen az én számomra is öröm és megtiszteltetés, hogy részt vehetek konferenciájukon. Ezúton szeretném megköszönni a meghívást és engedjék meg, hogy azt is elmondjam; külön büszke vagyok arra, hogy a Külügyminisztérium támogatja ezt a rendezvényt. Természetesen mindaz, amit itt el fogok mondani, az a személyes véleményem, ami gyakorta persze találkozhat a kormányzat véleményével is.

Az ENSZ társaság tevékenységére jómagam féltő szemmel tekintek, és segítő kézzel támogatom működését.

Nagyon örülök annak, és boldog vagyok, hogy többen vannak itt a résztvevők között olyanok, akiktől én magam is sokat tanultam.

Hölgyeim és Uraim!

Négy témakört szeretnék valóban röviden érinteni.

Az egyik az ENSZ és a NATO létrehozását megteremtő két nemzetközi szerződés, az ENSZ Alapokmánya és a Washingtoni Szerződés viszonya. A következő a hidegháború vége utáni időszak szélesebb összefüggései, hiszen ebben az időszakban megindult az együttműködés a két szervezet között. A harmadik kérdés a koszovói nemzetközi akció tapasztalatainak levonása, míg végezetül az ENSZ és a NATO közötti együttműködés jövőjét szeretném érinteni.

Mi magunk, akik mindennap a külpolitika gyakorlati kérdéseivel foglalkozunk, sem gondolunk arra, hogy két olyan nemzetközi szerződésről van szó, amelyeket több mint 50 esztendővel ezelőtt kötöttek, és azok változatlanul működtetik a két szervezetet. Ezen a hihetetlenül gyorsan változó politikai tájképen, aminek mindennap szemtanúi lehetünk, a két szervezetet létrehozó nemzetközi szerződés kiállta az idő próbáját. Ha közös

---

⁵ Dr. Szelei Kiss Gyula a Külügyminisztérium fősztályvezetője.

elemeket keresünk a két szerződésben, egyet mindenképpen ki kell emelni, ez pedig az egyéni vagy kollektív önvédelem joga, amellyel mindkét szerződés foglalkozik. Fontosnak tartom azonban annak vizsgálatát, hogy mi az, amit viszont nem találunk meg az ENSZ Alapokmányában.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetét megalapító szerződés nem tartalmazza a demokrácia kifejezést, a Washingtoni Szerződés viszont igen. Nem szerepel az Alapokmányban a békefenntartás kifejezés, holott manapság már ez az egyik legjellemzőbb tevékenysége a világszervezetnek, igaz, ennek éves költsége 2002-ben több mint 3 milliárd dollár. Ugyancsak nem szerepel a mai politikai szótárból a béketeremtés, a békekikényszerítés, béketámogatás kifejezés az ENSZ Alapokmányában. Ugyanúgy nem találjuk meg a békeépítés fogalmát sem, pedig számos országban ezen munkálkodik a Világszervezet ma is.

A tagállamok a nemzetközi szerződések kreatív értelmezésével sok mindent el tudnak érni anélkül, hogy a két szerződés szövegét módosítanák. Erre a jövőben sem lehet számítani.

A vizsgálatunk tárgyát képező intézményekről még annyit, hogy milyen szemüvegen keresztül nézem én a két szervezetet. Ugyanazon a szemüvegen át: ennek lényege, hogy mind a két szervezetben a tagállamok közösen mobilizálják erőfeszítéseiket közös célok elérése érdekében, közös elvek és értékek alapján.

Hölgyeim és Uraim!

Most pedig nézzük meg milyen alapvető változás következett be a két szervezet viszonyában a hidegháború végét követő években. Az előttem szólók is részletesen beszéltek már a balkáni válságról.

Jómagam az elhangzottakhoz még annyit tennék hozzá, hogy az együttműködés a legteljesebb módon 1992-1995, majd 1995-1999 idején az ENSZ és a NATO között a Balkánon zajlott. A két szervezet együttműködése nem csupán a különböző, a válság rendezésével foglalkozó Biztonsági Tanácsi határozatokon alapult. Nem szabad elfelejtenünk, hogy az 1995-ös Daytoni Egyezmény létrejötte is erősítette a NATO bevonását a balkáni térségben. Emlékezzünk csak vissza az IFOR az SFOR, majd újabban a KFOR munkájára a régióban.

Ebben az összefüggésben kritikát is szeretnék mondani a két szervezet együttműködéséről, ez elsősorban az ENSZ-nek szól, mégpedig a Biztonsági Tanácsnak. Ezt annál is nagyobb joggal tehetem, mert Magyarország, amikor a Biztonsági Tanács tagja volt 1992-93-ban, mi magunk is részt vettünk olyan határozatok megszövegezésében és elfogadásában, amelyek - ha szabad azt mondanom – politikailag túlságosan ambiciózusak voltak.

Biztonsági Tanácsi döntések közreműködői, mi magunk is és mindannyian tudtuk jól, hogy nem minden fontos döntés kerül végrehajtásra. Ezek közé a Biztonsági Tanácsi határozatok közé tartoztak, többek között a biztonságos övezetekkel foglalkozó határozatok, emlékezzünk csak olyan városokra, mint Srebrenica vagy Goražde. Az államok, beleértve a Biztonsági Tanács tagjait, minden további nélkül elfogadták azt, hogy határozataik végrehajtásában nem lesznek sikeresek.

A két szervezet közötti együttműködés a Biztonsági Tanács eredményes határozatain kívül, elsősorban az ENSZ főtitkára és a NATO főtitkára közötti együttműködés révén zajlott és ez nagyon figyelemre méltóan sikeres volt.

Hölgyeim és Uraim!

1999-ben, Koszovóban a válságrendezés érdekében akkor egy újszerű jelleggel rendelkező struktúrát hoztak létre a két szervezet tagállamai. Mégpedig egy nagyon sajátos struktúrát a koszovói helyzet megoldására. Nézzük meg, hogy miből állt a struktúra? A katonai erőket a NATO erők vezették, természetesen partnerországokkal együtt, ők biztosították azt a biztonságos környezetet, amelyben a többi nemzetközi szervezet - beleértve az ENSZ-t, az EBESZ-t, és az Európai Unió-t – tevékenykedhetett.

A munkamegosztás egyébként a következő volt: a polgári közigazgatás felépítése és működtetése a Biztonsági Tanács határozata alapján az ENSZ felelősége lett. Ma is Koszovót az ENSZ főtitkár külön megbízottja vezeti elismerésre méltóan. A menekült és humanitárius ügyek kezelését az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága kapta. Az állami intézményrendszer struktúrájának kiépítése az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felelőségébe tartozott. A gazdasági újjáépítés és a gazdaság fejlesztés az Európai Unió hatáskörébe került.

Itt tehát már összesen öt nemzetközi szervezet tevékenységének rendkívül sajtóságos működési hálóját látjuk, amivel az igen komplex koszovói problémát többé-kevésbé sikerrel rendezik.

Hölgyeim és Uraim!

Most pedig tekintsük át, hogy milyen kihívásokkal néz ma szembe az ENSZ és a NATO? A klasszikus vagy hagyományos, nemzetközi szervezetek által kezelt válságok elsősorban regionális konfliktusok voltak. A 90-es években a beavatkozást igénylő válságok azonban már nem az államok közötti összecsapásokból vagy viszályokból eredtek, hanem az államokon belüli súlyos fegyveres konfliktusokból. Tehát a regionális konfliktusok után az államokon belüli konfliktusokkal kellett foglalkozni, azt követte a nemzetközi közösség részéről a humanitárius beavatkozás Koszovó ügyében.

Kihívás ma a nemzetközi szervezett terrorizmus, nem is kis kihívás és újonnan megjelent az a fenyegetés, amelyik talán még veszélyesebb, ez pedig a tömegpusztító fegyverek elterjedése. Ezek azok a területek, ahol úgy gondolom az ENSZ és a NATO együttműködése a jövőben erősödhet.

Ebben az összefüggésben azért azt látni kell, hogy a 92-95-ös, illetve a 95-99-es időszakban a NATO nem csupán katonai erő felmutatásával, így légi csapásokkal segítette az ENSZ feladatait, vagy éppen a Daytoni Egyezmény végrehajtását. Hanem nagyon fontos olyan feladatokat is ellátott, amelyek Milosevics-féle Szerbia vagy éppen a „Republica Serbska” elnevezésű államalakulat ellen foganatosított gazdasági, pénzügyi, kereskedelmi szankciói és a fegyverszállítási embargó rendelkezéseinek ellenőrzésére irányultak. A NATO haditengerészeti alakulatai járőröztek az Adriai-tengeren. Az egykori Jugoszláviát körülvevő államok határain az Európai Unió megfigyelői és Magyarországon még a Nyugat-európai Unió egységei is szerepet vállaltak abban, hogy a szankciók betartása a lehetőség szerint maradéktalan legyen.

Az ENSZ és a NATO együttműködésének jövője ügyében fontos lenne arra emlékeztetni, hogy a mai kihívásokat, tehát a terrorizmust, vagy a tömegpusztító fegyverek elterjedését, milyen irányból kell kivédenünk. Az Egyesült Államokban használják nagyon szívesen a haramia államok vagy latorállamok kifejezést. Én jómagam megmondom őszintén, a legmegfelelőbbnek Lord Robertson NATO főtitkár megfogalmazását

tekintem, aki ma már egyenesen bűnöző államokról beszél. Sajnos ilyenek is vannak körülöttünk. De vannak összeomlott államok is, erre példa Afganisztán. Ezen kívül pedig számon tartunk működésképtelen államokat. Mindezek nyomán a nemzetközi szervezetek rengeteg feladat ellátására kapnak megbízást a tagállamoktól.

Ezzel kapcsolatban nem kerülhetem meg annak kimondását, hogy a nemzetközi szervezetek nem önmagukban léteznek. A szervezetek mindig csak arra képesek, amelyeket a tagállamok lehetővé tesznek.

Milyen területeket látok arra, hogy az ENSZ és a NATO közötti együttműködés újra megjelenjen?

Mindkét szervezet számára fontos feladat a nemzetközi béke és biztonság megőrzése, vagy helyreállítása. Itt elsősorban a nemzetközi béke és biztonság helyreállítása az, ami új feladatokat fog adni a két szervezetnek. A másik együttműködési terület az értékek védelme. Még hozzá egyetemes értékek védelme, mind az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok nemzetközi védelme. A NATO és az ENSZ Biztonsági Tanácsa egyaránt minden alkalmat megragad arra, hogy amikor nagyon nehéz válsághelyzettel találja magát szemben a világ, akkor a diplomáciai erőfeszítéseket a katonai erő felmutatásával támogassák. Ugyanez történt meg a Balkánon, igaz egy kicsit félénken, és kicsit sokáig tartott. Most az iraki tömegpusztító fegyverek felszámolására irányuló törekvések állnak a figyelem középpontjában.

A konfliktus-megelőzés, a konfliktus-rendezés, valamint a békefenntartás és a béketámogatás állandó feladat marad véleményem szerint a közeli jövőben. A két szervezet közötti együttműködésnél abból indulok ki, hogy a Biztonsági Tanács elsődleges felelősséggel rendelkezik a nemzetközi béke és biztonság megőrzésében és helyreállításában. Az elsődleges azonban nem jelenti azt, hogy kizárólagos felelősséggel.

A Biztonsági Tanács egyébként lépéseivel vagy éppen benutságával - engedjék meg, hogy erre külön felhívjam a figyelmet - alakítja a nemzetközi jogot. Számos esetben a nemzetközi joggal foglalkozó igen komoly tudósok vagy gyakorlati nemzetközi jogászok ezt nem hajlandóak elfogadni. Sok nemzetközi joggal foglalkozó ember számára a nemzetközi jog megmarad statikusnak. Az én megítélésem szerint vagy az én olvasatomban a mai nemzetközi jog rendkívül dinamikus.

Ha valaki megnézi, hogy a Biztonsági Tanács a nemzetközi jogot hogyan alakította maga: akkor csak elegendő arra gondolni, hogy működik egy az egykori Jugoszláviával foglalkozó törvényszék. Ugyan nem sikerült mindenkit a hágai bíróság főügyészének körözése nyomán még Hágába szállítani, mert hiszen a legnagyobb háborús bűnösök közül még néhányan rejtőzködve szabadlábban vannak. De számos esetben az SFOR, amelyet NATO erők vezetnek partnerállamokkal, több esetben letartóztatott háborús bűnösöket, és Hágába szállították őket. Ez is új, ez is a 90-es évek nemzetközi jogának a terméke.

Elegendő az is, ha arra gondolunk, hogy egy-egy Biztonsági Tanácsi döntés milyen hatást gyakorol az államok belső jogrendjére, például az összeomlott állam Afganisztánban. Hogyan építi fel a nemzetközi közösség, - akár csak az ISAF erőire gondolunk, vagy az ENSZ főtitkár afganisztáni különmegbízottjára, akinek az a feladata, hogy megpróbálja helyreállítani azt, ami talán nem is létezett Afganisztánban - az állami struktúrát, ami hiányzott.

A XXI. század kihívásaira adandó válaszok tekintetében a nemzetközi közösség előtt hosszú út áll, és most még csak az út elején járunk.

Köszönöm figyelmüket.

Prof. Dr. Matus János⁶: „Kollektív biztonság és kollektív védelem – az ENSZ és a NATO együttműködése”

Az ENSZ békefenntartó tevékenységével foglalkozó irodalomban 1993 előtt ritkán található utalás a NATO-ra. William Durch, a témával foglalkozó könyvében összesen három helyen és két összefüggésben említi meg a NATO-t. Az egyik Ciprussal, a másik Libanonnal kapcsolatos. 1964 januárjában a brit kormány javasolta, hogy a NATO-tagállamaiból származó katonai egységekkel gondoskodjanak a békefenntartásról Ciprus szigetén, miután a görög és a török lakosság között zavargások kezdődtek. Makariosz, akkori ciprusi elnök azonban elvetette a javaslatot, és ragaszkodott ahhoz, hogy a békefenntartás az ENSZ felügyelete alatt történjék. Végül kanadai, dán, osztrák, finn, ír és svéd egységekből álló békefenntartó erő felállításában sikerült megállapodni.

A második összefüggés, amelyben a szerző a NATO-t említi, az UNIFIL-lel, a libanoni békefenntartó művelettel kapcsolatos. 1990-ben felvetődött, hogy az ENSZ erőket NATO kontingenssel kellene helyettesíteni, azonban az akkori helyzeten egyetlen állam sem mutatott komoly érdeklődést a javaslat iránt.⁷

Az ENSZ és a NATO kapcsolata a délszláv válság idején jött létre, és vált egyre tartalmasabbá. A két intézmény együttműködése akkor vált elkerülhetetlenné, amikor a Biztonsági Tanács 1992 októberében határozatot hozott a boszniai légtérben folytatott repülések tilalmáról. Mivel az ENSZ-nek nem voltak eszközei a határozat kikényszerítésére, a háborúban szemben álló felek büntetlenül sérthették meg a repülési tilalmat. 1993 márciusában a Biztonsági Tanács újabb határozatot fogadott el, amelyben felhatalmazta a NATO-t a légtérzárlat kikényszerítésére. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 816. számú határozata alapján a NATO az olaszországi bázisokról megkezdte a felderítő repüléseket a boszniai légtérben. 1994 februárjában NATO vadászgépek lelőttek négy jugoszláv vadászgépet, melyek megsértették Bosznia légtérét.

---

⁶ Prof. Dr. Matus János a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem egyetemi tanára.

⁷ William Durch: „The Evolution of UN Peacekeeping” St. Martin’s Press, New York, 1993, 200., 221., 223. oldal

Rövid idő alatt kiderült azonban, hogy alapvető különbségek vannak az ENSZ és a NATO felfogásában a válságkezelésről. Az ENSZ békefenntartó egységek parancsnokai attól féltek, hogy a NATO kényszerítő akcióit a szerb katonai egységek a békefenntartókon torolják meg. A vita akkor éleződött ki valójában, amikor napirendre került a Szarajevót tűzérségi tűz alatt tartó szerb csapatok bombázása.

Akasi, az ENSZ megbízottja tárgyalások útján akarta elérni a szerb tűzérség visszavonását a Szarajevót körülvevő hegyekből. A NATO, az Egyesült Államok nyomására a szerb állások bombázásával fenyegetőzött. A Szarajevó felmentése körüli vita rávilágított a politikai és katonai szempontok egyeztetésének nehézségeire egy olyan válsághelyzetben, amikor a válságban szemben álló felek erőszakot alkalmaznak. Itt vált igazán nyilvánvalóvá, hogy az ENSZ által hagyományosan követett pártatlanság elve nem mindig és minden helyzetben alkalmazható. Az Akasi által alkalmazott mikromenedzselési kísérletek feszült pillanatokot okoztak egyrészt az ENSZ és a NATO, másrészt az Egyesült Államok valamint európai szövetségesei – Nagy-Britannia és Franciaország – kapcsolataiban. A válság ellentmondásos kezelése, a nyilvánvaló különbségek a két intézmény stratégiájában és eljárási szabályaiban minden bizonnyal hozzájárultak azokhoz az atrocitásokhoz, amelyeket a szerbek elkövettek a békefenntartók ellen Srebrenicában, Gorazdéban és Banja Lukán.

1994 közepétől az ENSZ gyakrabban igényelte a NATO légi erő akcióit szerb célpontok ellen. 1995 novemberében az Egyesült Államok kezdeményezésére létrejött a Daytoni Egyezmény, majd december 14-én Párizsban aláírták a Boszniai Békeszerződést. A december 15-én elfogadott 1031. számú Biztonsági Tanácsi határozat felhatalmazta a NATO-t, hogy szerezzen érvényt a békeszerződés katonai vonatkozásainak. Ezzel megkezdődött a NATO első békefenntartó/béketeremtő missziója.

Az ENSZ és a NATO Boszniában kialakult együttműködése kapcsán indokolt annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy alkalmi közeledésről, időleges együttműködésről van-e szó, vagy a két intézmény szorosabb együttműködése hosszú távra szól. Ezzel összefüggésben célszerű azt is elemezni, változott-e a két intézmény az elmúlt évtizedben, ha igen milyen irányban és milyen mértékben. A végrehajtott változtatások következtében sikeresen alkalmazkodtak-e a nemzetközi rendszerben bekövetkezett változásokhoz és a kialakult új helyzethez. A fenti kérdéseken túl azonban célszerűnek tűnik néhány elméleti probléma tisztázása, mindenekeelőtt a

nemzetközi kapcsolatok elmélete azon irányzatainak áttekintése, amelyek koncepcionálisan rokoníthatók az ENSZ-szel és a NATO-val.

Teoretikus szempontból a NATO és az ENSZ két egymással szemben álló irányzat megtestesítője. A NATO koncepcionálisan egy sokkal nagyobb történelmi múlttal rendelkező politikai gyakorlathoz, a hatalmi egyensúlyi politikához és politikai elméleti irányzathoz, a realizmushoz kapcsolható. A modern politikai realizmus számos eszmetörténeti forrásra támaszkodik, amelyekből fontos tételeket vett át az emberi természetre, az államok magatartására és a nemzetközi rendszer jellegére vonatkozóan. Niccolò Machiavellitől kezdve Thomas Hobbes-on és Hans Morgenthauon át a realizmus mai képviselőiig a realista iskola alaptételei közé tartozik az a megállapítás, hogy az ember agresszív és versengő természetű, amely állandó feszültséghez és konfliktusokhoz vezet mind az emberek, mind az államok kapcsolataiban. Az államok fő célja saját érdekeik érvényesítése a nemzetközi rendszerben és ennek fő eszköze a hatalom. A nemzetközi rendszer anarchikus, mert nincs világkormány, amely képes lenne közös szabályok megalkotására és kikényszerítésére. A fentiek miatt a háború veszélye permanensen jelen van a nemzetközi rendszerben. A létbiztonságát kockáztatja az az állam, amely nem számol ezzel a veszéllyel, és katonailag nem készül fel rá. Ezért van az, hogy egy-két állam kivételével a világ valamennyi államának van fegyveres ereje. Az államok fegyveres erőik képességének növelése céljából katonai szövetségeket hoznak létre. A politikai realizmus fenti tételeire épül a hatalmi egyensúlyi politika, amely a nagyhatalmak fontos eszköze volt a nemzetközi stabilitás megőrzésére több évszázadon keresztül.

Az ENSZ eszmeileg a nemzetközi kapcsolatok versengő elméleteinek liberális irányzatához áll közel. Ez az irányzat nem az emberi természet agresszív és versengő tendenciáiban látja a konfliktusok fő forrását, hanem a rossz politikai intézményekben. Az államok kapcsolataiban nem a konfliktusokra helyezi a hangsúlyt, hanem az együttműködésre. A nemzetközi intézményekben és a nemzetközi jogban látja azt a lehetőséget, amely az államokat együttműködésre ösztönzi, és egyben biztosítja a viták békés úton történő rendezését. A liberalizmus, a realizmussal ellentétben, nem a biztonságra, hanem a gazdagságra és a jólétre helyezi a hangsúlyt. A liberalizmus idealista változatának, a wilsonizmusnak a hatására került előtérbe a kollektív biztonság koncepciója az első világháború után, és váltotta fel a hatalmi egyensúlyi politika több évszázados gyakorlatát. A kísérlet azonban sikertelennek bizonyult. A második világháború utáni

nemzetközi rendszerben az elmélet síkján a politikai realizmus meghatározóvá vált, a politikai gyakorlatban pedig egymás mellett létezett az ENSZ körül kialakult kollektív biztonsági rendszer és az államok nemzetbiztonsági rendszerei katonai szövetségekkel megerősítve. A politikai realizmus dominanciája tulajdonképpen azt a realitást tükrözte, hogy az államok a biztonság valódi forrását a nemzeti biztonsági rendszerekben és a katonai szövetségekben látták. Az állami célok prioritás rendszerében a gazdasági jóléti megfontolásokat alávetették a katonai biztonsági megfontolásoknak.

A hidegháború idején a nemzetközi rendszerből eredő fenyegetések kezelésére alapvetően kétféle nemzetközi együttműködési forma állt az államok rendelkezésére: a kollektív biztonság és a kollektív védelem rendszere.

A kollektív biztonság rendszere elvileg lehetővé teszi valamennyi állam részvételét. A rendszer akkor működik jól, ha valamennyi állam kooperál a keretei között. Ezen belül is kulcsfontosságú a nagyhatalmak kooperációja. A fő figyelem a rendszeren belüli béke és biztonság fenntartására irányul. Fontos követelmény, hogy a rendszer szabályait megsértőkkel szemben a többség képes legyen egységesen fellépni annak a liberális elvnek megfelelően, amely feltételezi az államok kooperatív készségét. Konfliktusokban bővelkedő nemzetközi rendszerben az általános kooperatív magatartás nehezen érhető el. Minél konfliktusosabb a nemzetközi rendszer, annál kevésbé hatékony a kollektív biztonság rendszere. A közös cselekvést, az együttes fellépést különösen megnehezíti a békét, biztonságot és stabilitást fenyegető veszélyek eltérő érzékelése és értelmezése.

Inis Claude szerint a kollektív biztonság rendszerének működéséhez még nem érték meg a feltételek, mert sem az államok vezetői, sem a közvélemény körében még nem alakult ki a nemzetközi közösségi tudat, vagyis hiányoznak a valódi kooperatív magatartás szubjektív feltételei. Úgy véli, hogy lényeges változásoknak kell bekövetkezni a nemzeti érdek felfogásában. Az államoknak nagyobb készséget kell tanúsítani a nemzeti érdekek és a nemzetközi biztonsági érdekek összehangolására.⁸

A kollektív biztonsági rendszerrel ellentétben a kollektív védelem rendszerében nem cél a résztvevő tagállamok közötti kapcsolatok békés

---

⁸ Inis Claude: „Power and International relations.” Random House, New York, 1962., 196-204. oldal

keretek között tartása. A rendszer eleve feltételezi a tagok békés kooperatív magatartását, mivel határozott feltételeknek kell megfelelniük a belépés előtt. A feltételeknek csak korlátozott számú állam képes megfelelni. A kollektív védelmi rendszerben a figyelem a külvilág felé fordul, a rendszeren kívülről származó fenyegetésekkel szemben nyújt védelmet.

A szakirodalomban nincs egyetértés a kollektív védelmi rendszerek kialakulásának motívumait illetően. Stephen Walt úgy véli, hogy a szövetségzés fő motívuma a fenyegetés közös percepciója és a veszély elleni közös fellépés.⁹ Karen Mingst ezzel szemben úgy véli, az államok azért hoznak létre szövetségeket, hogy megakadályozzák ellenfeleiket a túlságosan nagy hatalom akkumulálásában.¹⁰

Arnold Wolfers szerint a kollektív védelmi rendszerben való részvétel tulajdonképpen az államok nemzetbiztonsági politikájának része. Az államok akkor csatlakoznak védelmi szövetségekhez, amikor nem képesek elégséges saját erőt létrehozni a külső fenyegetésekkel szemben, vagy túlságosan költséges lenne a saját katonai erő létrehozása.¹¹

A kollektív biztonsági és a kollektív védelmi rendszer alapvető sajátosságainak összehasonlításából adódik az a következtetés, hogy a kollektív védelem könnyebben összhangba hozható a nemzeti érdekekkel, mint a kollektív biztonság. Ebből adódóan a kollektív védelmi rendszerben könnyebb döntést hozni a közös fellépésről, és hatékonyabban szervezhetőek meg a közös akciók.

A hidegháború után változások tapasztalhatók mind a nemzetközi kapcsolatok elméletében, mind a nemzetközi intézményekben a biztonság problémájának kezelésével összefüggésben. A politikai realizmus és a liberalizmus szembenállása csökkent, és a két elmélet módosult változatai a neorealizmus és a neoliberaisztikus institutionalizmus számos fontos kérdésben közelebb került egymáshoz. Ilyen például a nemzetközi rendszer anarchikus jellegének vagy a hatalom szerepének a megítélése. Közeledés történt a nemzetközi biztonsági és nemzetközi gazdasági rendszer kapcsolatának

---

⁹ Stephen Walt: „The Origins of Alliances.” Cornell University Press, Ithaca, 1987., 1.49. oldal

¹⁰ Karen Mingst: „Essentials of International Relations.” W.W. Norton and Company, New York, 1999., 34-37, 265. oldal

¹¹ Arnold Wolfers: „Discord and Collaboration” The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1962., 181-204. oldal

kezelésében is. A neoliberalizmus a klasszikus liberalizmussal szemben sokkal szorosabb kapcsolatot lát a két rendszer között. Ez konvergál a posztklasszikus realisták nézeteivel. Ez a folyamat egyébként már a hidegháború idején megkezdődött.

Az elméleti alapok közeledése, valamint a nemzetközi rendszer reálfolyamatai lehetőséget biztosítanak az ENSZ és a NATO kapcsolatainak erősítésére. Mindkét intézmény szemben találta magát a változás és az új körülményekhez való alkalmazkodás kényszerével. Az ENSZ-ben határozottan érzékelhető a nagyobb egyetértés és a hatékonyabb közös fellépés a válságok és a konfliktusok kezelésében. Ez nyilvánvalóan a tagállamok megváltozott prioritásaival hozható összefüggésbe. Szembetűnő a Biztonsági Tanács állandó tagjainak jobb együttműködése, amely döntő szerepet játszott az ENSZ békefenntartó akciói számának és eredményességének növelésében.

Az 1990. júliusi Londoni Deklaráció után a NATO látványos kezdeményezések egész sorozatával bizonyította, hogy alkalmazkodni kíván a megváltozott nemzetközi körülményekhez. Az Észak-atlanti Együttműködési Tanács létrehozása, a Partnerség a Békéért program elindítása, az Oroszországgal való kapcsolatok rendezésére tett folyamatos lépések, majd a Szövetség kibővülése fontos állomásai ennek az alkalmazkodási folyamatnak.

Az 1991 novemberében Rómában, majd az 1999. évi washingtoni csúcstalálkozón elfogadott Stratégiai Koncepció jelzi a NATO-tagállamainak biztonságfelfogásában bekövetkezett változásokat. A két dokumentum a katonai biztonság szűkebb felfogásán túllépve szélesebben értelmezi a biztonság problémáját és kiterjeszti azt a politikai, gazdasági, környezeti és társadalmi szektorokra is. A biztonságna ez az értelmezése megegyezik a nemzetközi kapcsolatok elméletében fokozatosan elfogadottá váló biztonságfelfogással.

A NATO-tagállamainak lépései a szervezeti átalakítás és a koncepcionális alkalmazkodás terén lényegében a kollektív biztonság irányába tett lépéseként is értelmezhetők. Ez megkönnyíti az ENSZ-szel való jövőbeni együttműködést a NATO számára.

Természetesen nem várható, hogy a NATO átalakul kollektív biztonsági intézménnyé, mert a tagállamok között egyetértés van abban, hogy a

Szövetségnek meg kell őrizni a hatékony katonai fellépés képességét. A hidegháború utáni időszakban ugyanis növekedett a nemzetközi rendszerben az erőszak alkalmazására irányuló készség. A terrorizmus új formáinak és eszközeinek megjelenése pedig napirendre kényszerítette új katonai képességek létrehozásának feladatát.

Ebben az új helyzetben a biztonsági közösségeket alkotó államok szűkebb köre könnyebben jut egyetértésre a nemzetközi biztonsági problémák kezelésében, mint a kollektív biztonsági rendszerben részt vevő államok. Az a veszély fennáll, hogy a globalizáció nyertesei és vesztesei közötti különbségek tovább növekednek. A gazdagság és szegénység egymástól távolodó pólusaiból egyre gyakrabban pattanhatnak ki olyan szikrák, amelyek ellen a kollektív biztonság hálójában nem nyújt védelmet, és az erőszakos konfliktusok tovább terjedhetnek. Ellenük a kollektív védelem eszközei hatékonyabbak, mint a kollektív biztonság eszközei.

Charles és Clifford Kupchan a kollektív biztonság és a hatalmi koncert kombinációját tartja célravezetőnek ebben az új helyzetben.¹² Ennek a kombinált rendszernek a hatalmi koncert elemét a NATO képviselhetné az ENSZ kollektív biztonsági rendszerében.

---

¹² Charles and Clifford Kupchan: "Concerts, Collective Security and the Future of Europe" *International Security*, Summer 1991. Vol. 16, No. 1, 114-161. oldal

Dr. Isaszegi János¹³: “A Magyar Köztársaság, illetve a Magyar Honvédség részvétele az ENSZ, EBESZ, MFO és NATO vezette válságkezelésekben”

I. Béketámogató műveletek

A béketámogató műveletek nemzetközi jogi alapja az ENSZ Alapokmánya: A VI. fejezet tartalmazza azokat az intézkedéseket és tevékenységeket, amelyek a világban kialakult viszályok békés rendezésére vonatkoznak. A VII. fejezet az ENSZ-nek a fegyveres erők alkalmazását, a kényszerítő intézkedések megtételét engedélyezi, illetve szabályozza. Itt vannak lefektetve azok az intézkedések, eljárások, amelyeket a Biztonsági Tanács alkalmazhat a békét veszélyeztetőkkel, megszegőkkel és támadó tevékenységet folytatókkal szemben.

1) A béketámogató műveletek fogalma:

Olyan gyűjtőfogalom, amelyet azoknak a katonai műveleteknek a megjelölésére használnak, amelyekben ENSZ által támogatott, többnemzetiségű erőket alkalmaznak a világ békéjének és biztonságának megőrzése céljából.

2) A béketámogató műveletek típusai:

- Konfliktus megelőzés (Conflict Prevention)
- Béketeremtés (Peacemaking)
- Békefenntartás (Peacekeeping)
- Békekikényszerítés (Peace Enforcement)
- Békeépítés (Peace Building)
- Humanitárius Műveletek (Humanitarian Operations)

3) A béketámogató műveletek mandátum alapján lehetnek:

- ENSZ által vezetett műveletek
- NATO által vezetett műveletek (mandátum delegálásával)

---

¹³ Dr. Isaszegi János mk. dandártábornok, az MH Összhaderőnemi Hadműveleti Központ parancsnoka.

- EBESZ által vezetett műveletek (mandátum delegálásával)
- ENSZ alapokmány szellemében - külön egyezmény alapján - vezetett műveletek

4) A béketámogató műveletek hazai jogi alapjai:

- az Alkotmány 7. § (1) bekezdése, amely rendelkezik vállalt kötelezettségeink teljesítéséről;
- az Alkotmány 40/B. § (1) bekezdése a Magyar Honvédség ENSZ békefenntartói feladatok teljesítésében való részvételét külön országgyűlési felhatalmazás nélkül teszi lehetővé;
- a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény 22. § (1) e. pontja a fegyveres erők feladatává teszi a nemzetközi szerződésekben, így különösen az ENSZ Alapokmányában, az Észak-atlanti Szerződésben és az EBESZ felkérésében foglalt katonai kötelezettségek teljesítését;
- a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveit meghatározó 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat 8. pontja kimondja: a Magyar Köztársaság továbbra is aktív szerepet vállal az ENSZ, EBESZ, az Európa Tanács, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezete tevékenységében;
- a Honvédelmi Miniszter 41/1997. (HK 15.) HM utasításában szabályozta a nemzetközi katonai békemissziókban való részvétellel kapcsolatos teendőket;
- az MHPK, VKF a 92/1997. (HK 23.) számú intézkedésében szabályozta az MH részére a miniszteri utasításban meghatározott teendők végrehajtásával kapcsolatos feladatokat;
- OGY határozatok a különböző - nem ENSZ - nemzetközi missziókban, béketámogató műveletekben való részvételre.

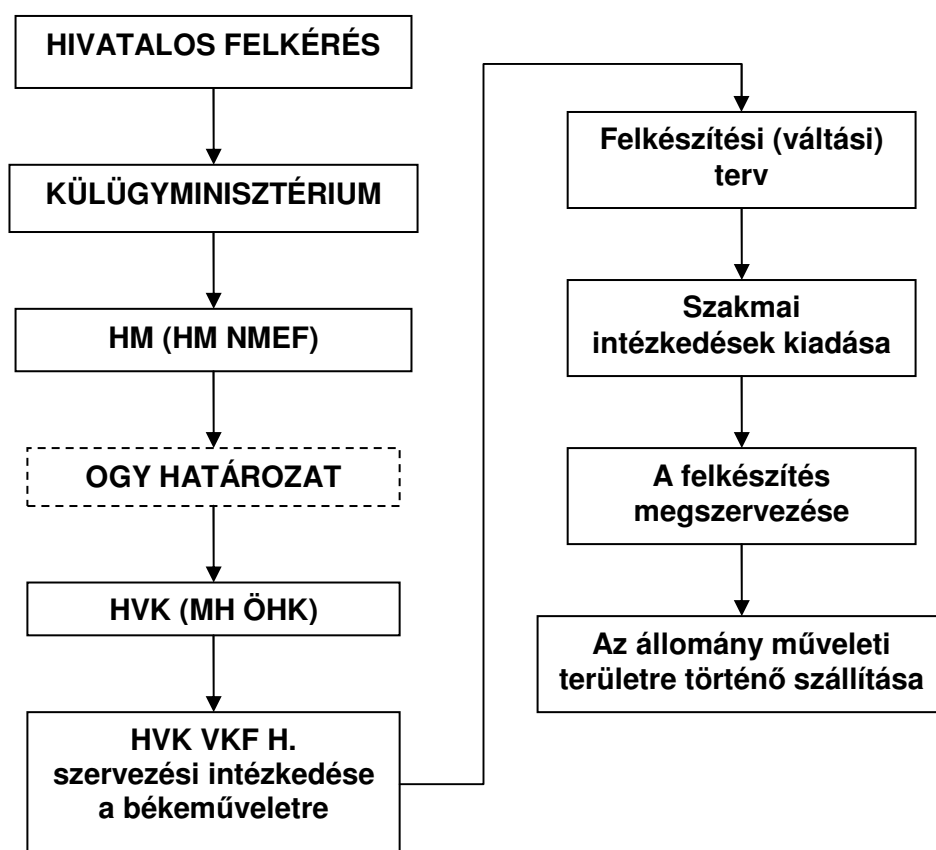
5) Béketámogató műveletek: „gyökerek”

- az első „béketeremtő” művelet az osztrák-magyar monarchia krétai szerepvállalásához köthető 1896-ban, a szembenálló görög és török haderőt választották el a magyar származású, pintér gyula krétai konzul vezetésével.
- a második sikeres szerepvállalás Kínában volt, a monarchia katonái 1901-ben a boxerlázadás során, amelynek keretében Tiensiben egy osztrák-magyar zónát hoztak létre 80 fővel

- a következő feladatot Európa „puskaporos hordóján”, a balkánon hajtották végre. az osztrák-magyar monarchia tisztjei 1902-től 1907-ig a kontingens rendfenntartói és humanitárius feladatait látták el Koszovóban.
- a negyedik „misszió” is hasonló környezetben, az albánok lakta Szkutariban került végrehajtásra, amelynek keretében rendfenntartói feladatokat látott el az osztrák-magyar kontingens 1902-től 1914-ig.

6) A béketámogató műveletek hazai előkészítésének folyamata

II. A Magyar Honvédség szerepvállalása a világ békéjének és biztonságának megteremtésében

1) ENSZ missziók

- a) UNFICYP (Ciprus: 111 fő)
- b) UNIKOM (Irak, Kuvait: 5 fő)
- c) UNMOGIP (Kasmír: 1 fő)
- d) UNOMIG (Grúzia: 7 fő)

2) EBESZ missziók

- a) Bosznia (Szarajevó: 3 fő)
- b) Grúzia, Hegyi Karabah (1-1 fő)

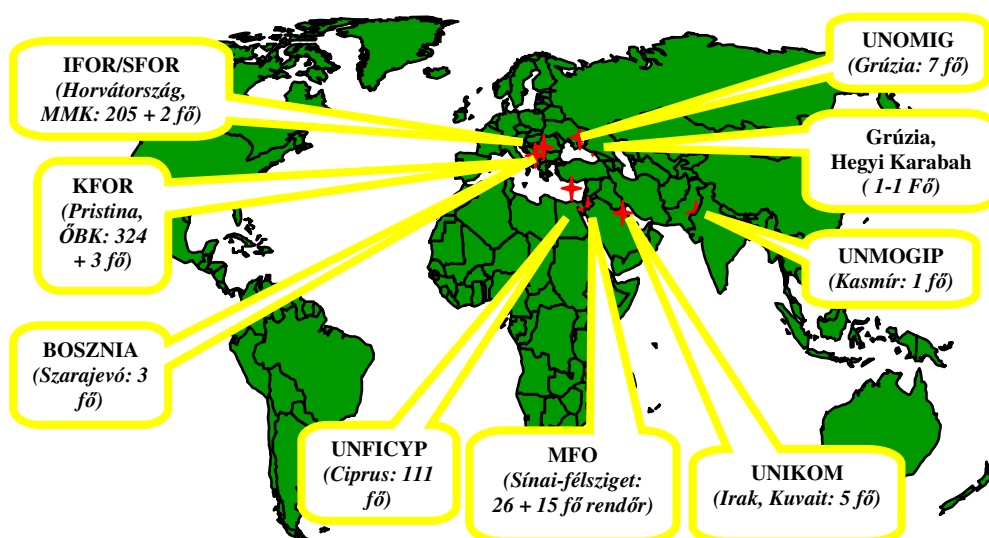
3) NATO missziók

- a) IFOR/SFOR (Horvátország, MMK: 205 + 2 fő)
- b) KFOR (Priština, ÖBK: 324 + 3 fő)

4) Camp David-i Egyezmény alapján létrejött misszió

MFO (Sínai-félsziget: 26 + 15 fő rendőr)

ÖSSZESEN: 730

1) UNFICYP – Az ENSZ Ciprusi Békefenntartó Erői

UNFICYP történelmi háttér:

- 1960 Ciprus elnyeri függetlenségét
- 1960-74 Közös görög-török kormányzás, török kisebbségi (18%) vétójoggal
- 1963 Etnikai polarizáció miatt államfői kísérlet az alkotmányok módosítására belharcok kitörése, török ciprióták kivonulása a parlamentből
- 1964 A török kisebbség északra menekül, ENSZ Békefenntartó Erők (UNFICYP) küldése a szigetre a törvényes rend helyreállítása céljából
- 1965 Törökország beavatkozással fenyeget
- 1971 A görög katonai junta által támogatott terrorista szervezet – EOKA - szabotázs akciói elmélyítik a válságot
- 1974 Katonai puccskísérlet
  - Makariosz elnök száműzése
  - Görögországgal való egyesülési szándék
  - 1974. július 20-án török beavatkozás a kisebbség védelmében
  - augusztus 20-ig a török hadsereg elfoglalja a sziget 37%-át

UNFICYP mandátum:

A harcok kiújulásának megakadályozása, olyan békés légkör fenntartása által, amelyben a ciprusi probléma tartós és igazságos megoldása megtalálható.

UNFICYP - magyarok a misszióban

- 1993-1994 4 fő katonai megfigyelő
- 1995 nov. HUNCON átveszi az 1. század 1. szakaszát, törzsbeosztások betöltése
- 1997 szept. HUNCON átveszi az 1. század hadműveleti területének egészét, beosztások a zászlóalj és az UNFICYP törzsben
- 1999 További törzsbeosztások

2) MFO - Többnemzetiségű Erők és Megfigyelők

Történelmi háttér

- 1948 - Izrael tudomásul veszi a függetlenségi nyilatkozatban az ENSZ által kijelölt határokat.
- izraeli-egyiptomi háború során a Sínai-félsziget és a gázai övezet is izraeli kézre került.
- 1956 - a szuezi válság rendezéseként az ENSZ elrendelte az izraeli csapatok kivonását és a helyükre békefenntartó erők érkeztek.
- 1967 - kivonták az ENSZ csapatokat, és július 5-én kitört a harmadik arab-izraeli háború. a háború következtében Izrael területe négyszeresére nőtt.
- 1967 - Izraelhez tartozott a Golán-fennsík, keleten Júdea és Szamaria, délen pedig a Sínai-félsziget.
- 1967-1973 - hat év fegyverszünet.
- 1973 - kitört a jom kippuri háború, melyet az USA és a Szovjetunió segítségével fejeztek be. a fegyverszüneti egyezmény értelmében ütközőzónát hoztak létre Egyiptom és Izrael között a Sínai-félszigeten.
- 1978 - Camp Davidben izraeli-egyiptomi béketárgyalások megkezdése.
- 1979 - USA közvetítéssel békeszerződést írtak alá.
- 1981 - a békeszerződés betartásának ellenőrzésére az USA, Izrael, Egyiptom létrehozta az MFO missziót

Az MFO mandátuma

- Az MFO ellenőrzi a Camp David-i békeszerződés betartását az aláíró államok között (USA-Izrael-Egyiptom).
- A szerződésben foglalt célok, valamint a misszió megszervezésének és működésének elvei megegyeznek az ENSZ követelményeivel.

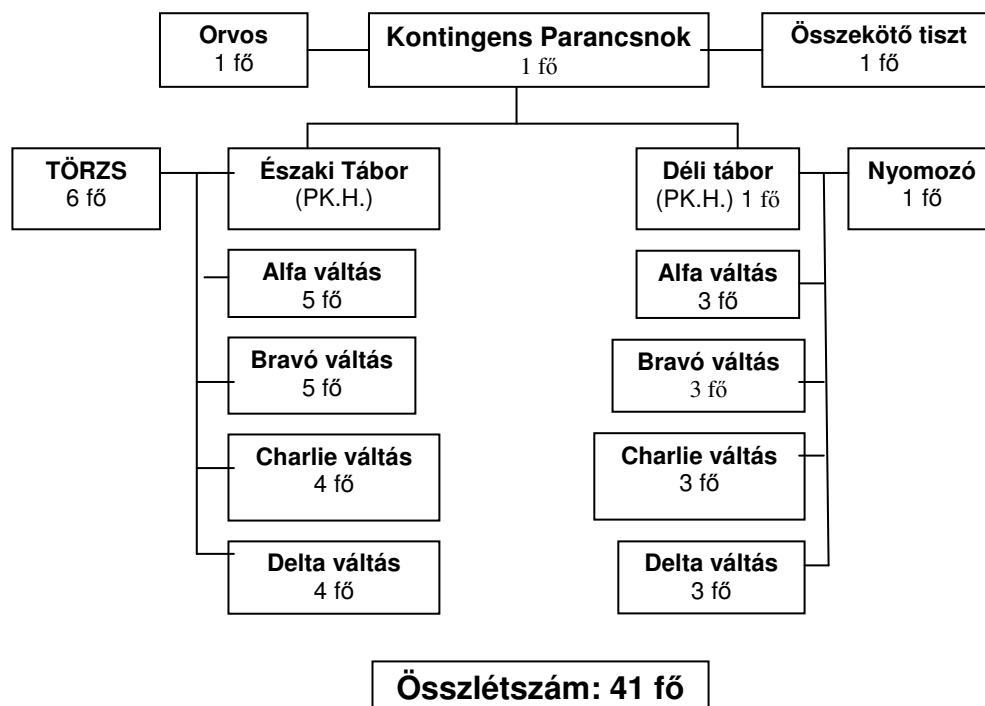
Magyarok a misszióban

- 1995 szeptemberében, a nemzetközi felkérést követően az első magyar katona-rendőri ellenőrző csoport megérkezett a Sínai-félszigetre.
- Jelenleg 26 katona és 15 rendőr teljesít szolgálatot: 39 fő katonai rendésszel, 1 fő orvossal és 1 fő összekötő tiszttel.

A kontingens feladatai:

- ajánlások tétele az erők parancsnokának katonai rendész ügyekben.
- kapcsolattartás a fogadó országok rendőri szerveivel.
- nyomozati munka
- fizikai (tényleges) ellenőrzés/bűnmegelőzés
- forgalomirányítás, ellenőrzés
- járőrözés
- kutatás/ellenőrzés
- eljárás/meghallgatás
- feljegyzések/jelentések készítése, folyamatos vezetése
- kísérés
- női rendészeti feladatok

Az MFO szervezeti felépítése:

3) IFOR/SFOR – békekikényszerítő / stabilizációs erők

IFOR/SFOR - történelmi háttér

- 1995-ben jött létre az IFOR misszió a Daytoni Egyezmény betartatására, a jugoszláv utódállamok között kirobbant fegyveres konfliktus lezárására.
- e béketeremtő feladat célja a balkán stabilitásának biztosítása, az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásának szavatolása

IFOR/SFOR - mandátum

- az ENSZ biztonsági tanácsának 1088. számú határozatában delegálta az erő használatát a NATO részére, amelyben felhatalmazta, hogy Bosznia-Hercegovinában a Daytoni Egyezménynek megfelelően teremtse meg a békét, biztosítsa a felek közötti párbeszédet a békés megoldás érdekében.
- a misszió az IFOR elnevezést kapta, amelyet a helyzet konszolidálása után második ütemben az SFOR elnevezés váltott fel.

Magyarok a misszióban

Országgyűlési határozat:

- befogadó nemzeti támogatás
- átvonulás biztosítása
- Csapat hozzájárulás

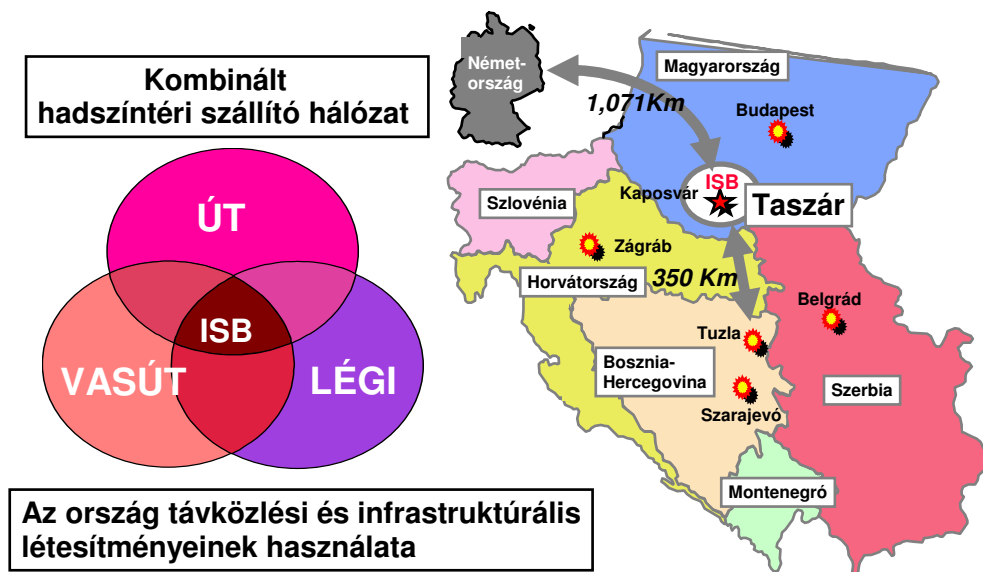
Befogadó nemzeti támogatás:

- objektumok rendelkezésre bocsátása
- anyagok és eszközök átadása
- légtér igénybevétel
- frekvencia használat
- közlekedési koordináció
- kiképzési bázisok átadása, használatuk biztosítása

Csapat hozzájárulás:

- A MMK Magyar Műszaki Kontingens 1996. január és 2002. április között a horvátországi Okucaniban települve, kezdetben 426 fővel, majd fokozatosan csökkenő létszámmal (2002. 01. 01.:150 fő) végezte az SFOR Erők mozgásszabadságának biztosítását, illetve az SFOR 'Békés arca' tevékenységében vett részt;
- NATO kérés alapján 2002. május 15-től egy 150 fős Katonai Rendfenntartó Kontingens, Szarajevóban települve, végzi az SFOR MSU különleges feladatait,
- Szarajevóban, valamint Zágrábban az SFOR Parancsnokságokon összekötő tisztek, illetve törzstisztek és tiszthelyettesek tevékenykednek;

ÁTVONULÁS BIZTOSÍTÁSA:

Az MMK katonái végrehajtották (többek között):

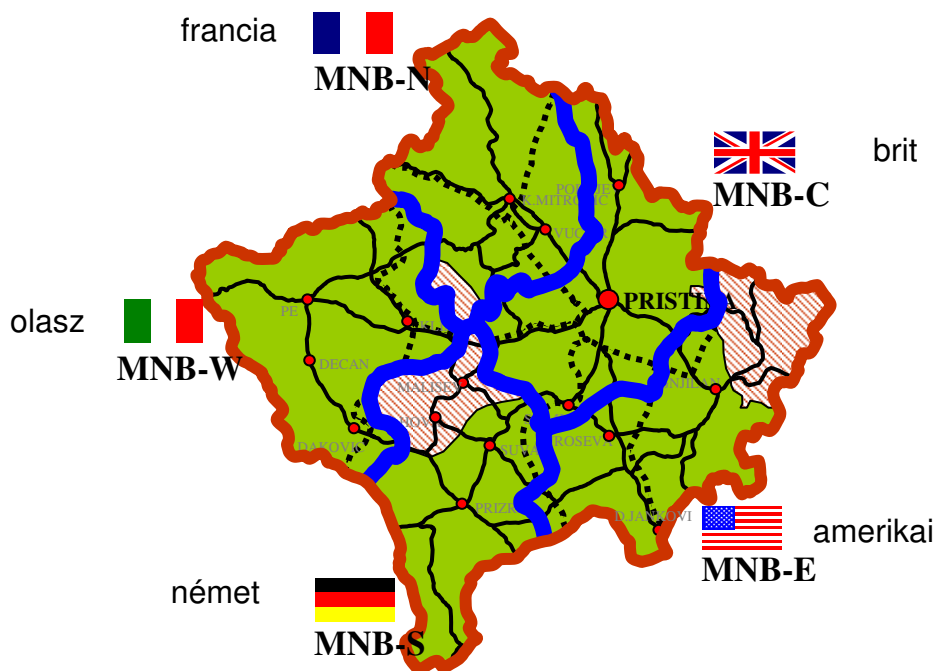
- 28 híd építését, javítását, üzemeltetését
- 65 km útvonal és 30 km vasútvonal helyreállítását
- 146 m² terület aknamentesítését

4) KFOR

Történelmi háttér

- 1974 autonóm státus Koszovónak
- 1989 az autonómia megszüntetése
- 1991 árnyékkormány megalakulása
- 1996 az UCK (koszovói felszabadítási hadsereg) megalakulása
- 1999. 03. 24. NATO légi hadművelet megkezdése
- 1999. június 09. „military technical agreement” aláírása
- „joint guardian” hadművelet elfogadása
- a NATO légi csapások befejezése

ZÓNÁK

Mandátum

- a katonai cselekmények azonnali beszüntetése
- a katonai és rendőri erők kivonása

- nemzetközi erők állomásoztatása Koszovóban
- segítségnyújtás a humanitárius szervezeteknek
- a rambouilletben megkötött egyezmény alapjain a politikai helyzet megszilárdítása

Magyarok a misszióban

- 1999. 06. 15. országgyűlési határozat (55/1999) a részvételről
- 1999. 06. 14 - 07. 14. az őr és biztosító kontingens megalakítása és felkészítése
- 1999. 07. 16 - 08. 02. az ÖBK kitelepítése
- 1999. 07. 27. 00:00 KFOR átalárendelés
- 2001.02.15: megelőző egészségügyi labor (MEL-14 fő)
- 2002.03.15: Skopje: MH Feld.Szakasz, majd MH ÖBSZ!!

Az MH ÖBK fő feladatai:

- KFOR fő harcálláspont közvetlen őrzés-védelme
- KFOR fő híradó központ őrzés-védelme
- KFOR felderítő részleg őrzés-védelme
- KFOR főparancsnoki szektor tartalék szakasz készenlétben tartása
- saját tábor őrzés-védelme
- KFOR erők települési helyének oldalbiztosítása

A személyi állomány kiválasztása

- pályázati felhívás kibocsátása
- parancsnoki jellemzés
- személyi beszélgetés
- egészségügyi és fizikai felmérés
- angol nyelvi felmérő
- célirányos felkészítés

A békefenntartó felkészítés fő elemei

Általános tudnivalók az adott misszió vonatkozásában:

- népesség
- történelem
- a konfliktus háttere
- a konfliktus jelentősebb eseményei

- vallás
- kultúra
- szokások
- éghajlat
- időjárás
- természeti adottságok

Főbb jellemzői az adott missziónak:

- mandátum,
- hadműveleti szabályzat kérdései
- a fegyverhasználat szabályai

5) A béketámogató műveletek tapasztalatai

- kontingensek felépítése
  - általában eltér a honi nemzeti felépítéstől
  - megerősített törzs, karbantartó, egészségügyi részlegek
  - eltérő szállító alegységek (nagyobb távolság ⇒ kevesebb anyag)
  - tolmácsok
  - speciális éghajlathoz illeszkedő, ruházat, felszerelés, klíma stb.
  - sajátos híradás (kompatibilitás, „one up” elv)
  - az önvédelmi képességet célszerű megőrizni
  - a többnemzetiségű kontingenseken belül fokozott igény a minőség iránt
- katonai rendőrség szükségessége
  - katonai rendőri feladatok
    - konvojkísérés
    - őrzés védelem
    - személyi biztosítás
    - incidensek kivizsgálása
    - közlekedési rendőri feladatok ellátása
  - kontingensek biztosítása
- speciális logisztikai ellátó rendszer kialakítása és működtetése
- gyors reagálású erők szükségessége, alkalmazási filozófiája (ld. ARRC)
- gyors átállás szükségessége a NATO tagságból fakadó eljárások, joggyakorlat alkalmazására (NATO SOFA)

- befogadó nemzeti támogatás rendszerének kialakítása, működtetése
- humán erőforrások biztosítása a nemzetközi feladatok végrehajtásához (szakmai felkészítés, nyelvoktatás, nemzetközi tapasztalatok)
- a béketámogató tevékenységre történő felkészítés intézményi hátterének biztosítása (kiképző központ, Szolnok)
- a nemzeti vezetés rendszerének továbbfejlesztése (MIK - ÖHK)
- nem háborús katonai műveletek doktrínája kidolgozásának szükségessége (funkcionális doktrína)

6) A béketámogató műveletek katonapolitikai tapasztalatai

az MK számára a békeműveletekben való részvétel jó befektetés, mert:

- hozzájárult a NATO tagok sorába való felvételünkhöz
- növeli Magyarország és a magyar honvédség nemzetközi és hazai elismertségét
- bizonyítja elkötelezettségünket a válságok nemzetközi normák szerinti megoldása iránt
- javítja a magyar honvédség társadalmi megítélését
- elősegíti a civil-katonai kapcsolatok erősítését
- gyarapítja a MH hazai tevékenységében felhasználható ismereteket
- elmélyíti az résztvevő állomány idegen nyelvi kommunikációs készségét